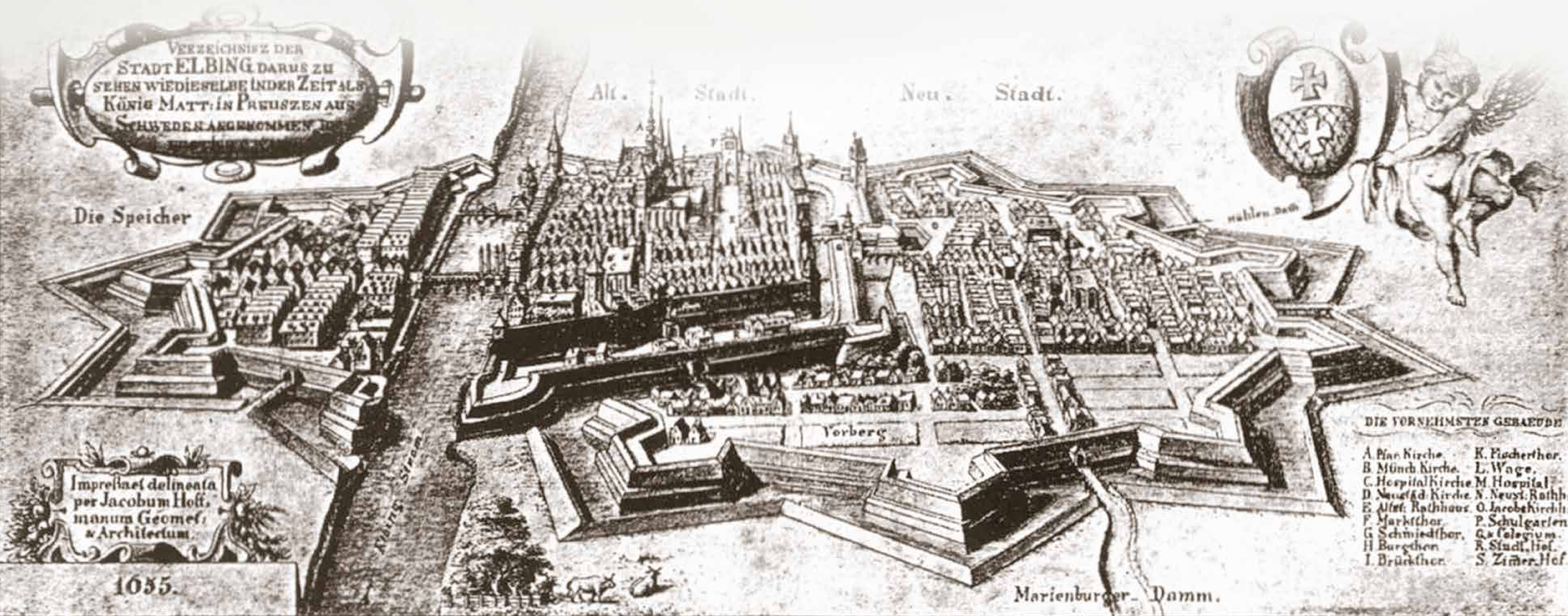

ELBLĄG
1237-2014

HISTORIA ELBLĄGA

1237

Najstarsza wzmianka związana z miastem pochodzi z 1237 roku. Nad rzekę Elbląg, pod pretekstem nawracania pogańskich mieszkańców ziem pruskich, dotarła wówczas wyprawa krzyżowa, kierowana przez Zakon Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie. W Polsce, powodu noszenia przez rycerzy zakonnych białych płaszczy z czarnym krzyżem, nazywano ich krzyżakami, a Zakon – Krzyżackim. Prowizoryczna warownia powstała na wyspie rzeki Elbląg. Wkrótce została zniszczona przez Prusów. Prawdopodobnie rok później krzyżacy ponownie usadowili się nad rzeką Elbląg w miejscu, gdzie dzisiaj znajduje się Muzeum Archeologiczno-Historyczne.

1238

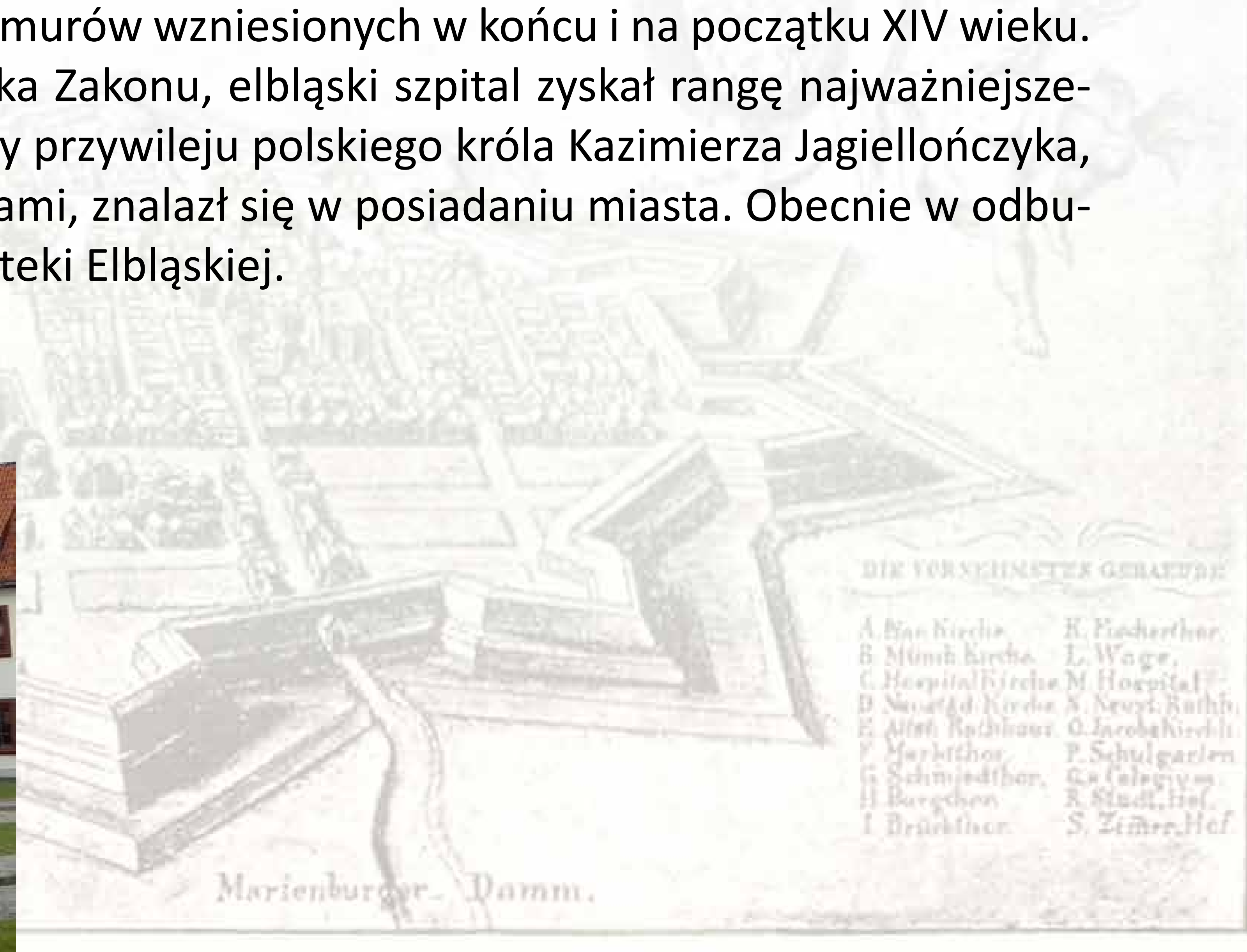
Jeszcze przed krzyżakami w okolicach Elbląga pojawili się dominikanie. Z powodzeniem prowadzili pokojową misję nawracania Prusów na wiarę chrześcijańską. Po założeniu przez krzyżaków warowni elbląskiej ich misja została podporządkowana działaniom Zakonu Krzyżackiego. Elbląski konwent otrzymał pod budowę klasztoru większą część północno-zachodniego kwartału miasta, a w 1246 roku uzyskał zgodę na budowę murowanego kościoła i klasztoru.

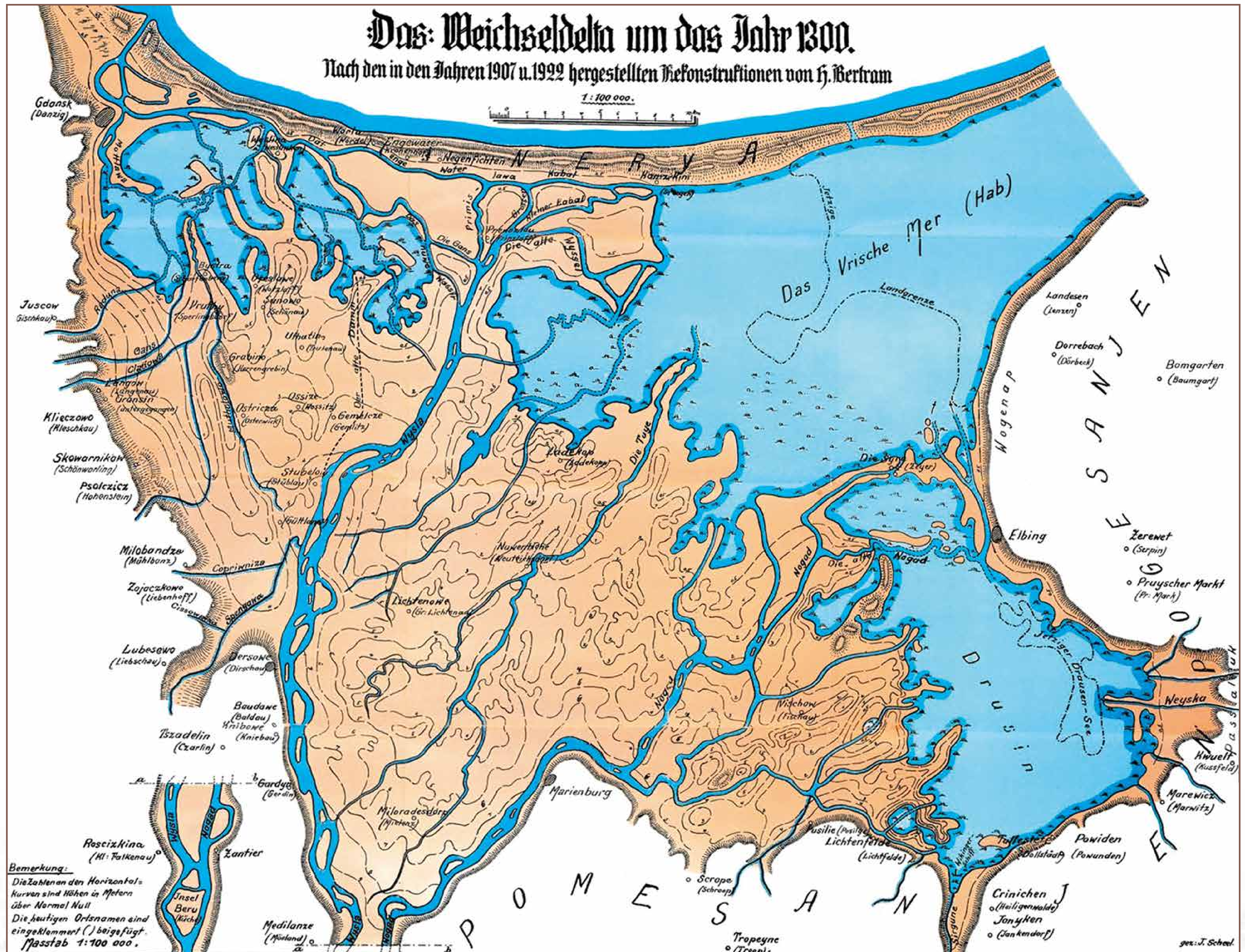
Wschodnia część kościoła – prezbiterium – została wzniesiona jeszcze w 2 połowie XIII wieku. W XIV wieku wybudowano dwunawowy korpus świątyni i klasztor. Konwent elbląski działał w mieście do 1542 roku.

1242

Wspólna fundacja mieszczan elbląskich i Zakonu powołała szpital dla „pielgrzymów, biednych i chorych” pod wezwaniem Św. Ducha. Ulokowano go na terenie znajdującym się na północ od kompleksu zamkowego, w obrębie terytorium miejskiego – obecnie przy ulicy Św. Ducha. W odbudowanym w latach 70. XX w. zespole znajdują się relikty murów wzniesionych w końcu i na początku XIV wieku. Po ustanowieniu w Elblągu siedziby szpitalnika Zakonu, elbląski szpital zyskał rangę najważniejszego szpitala w państwie. W 1457 roku, na mocy przywileju polskiego króla Kazimierza Jagiellończyka, szpital wraz z wszelkimi należącymi doń dobrami, znalazł się w posiadaniu miasta. Obecnie w odbudowanym zespole znajduje się siedziba Biblioteki Elbląskiej.

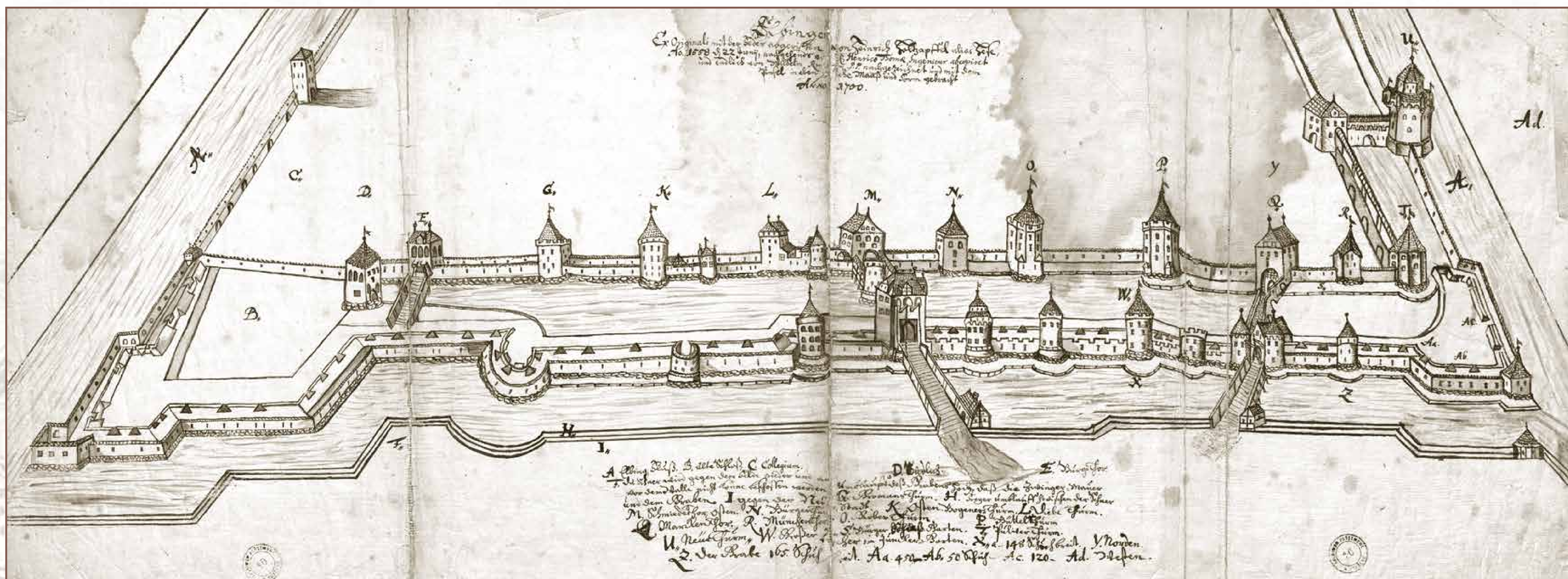
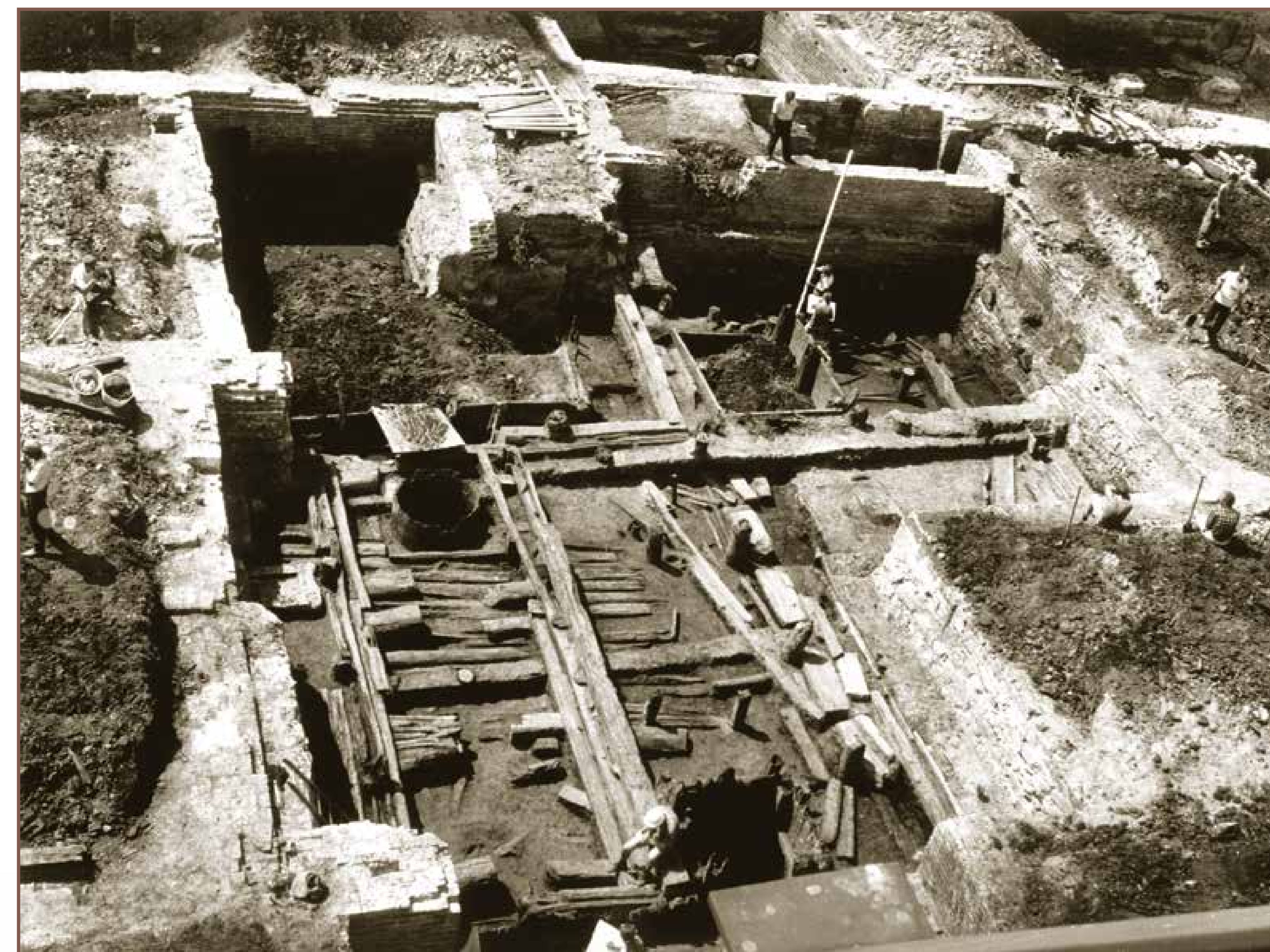
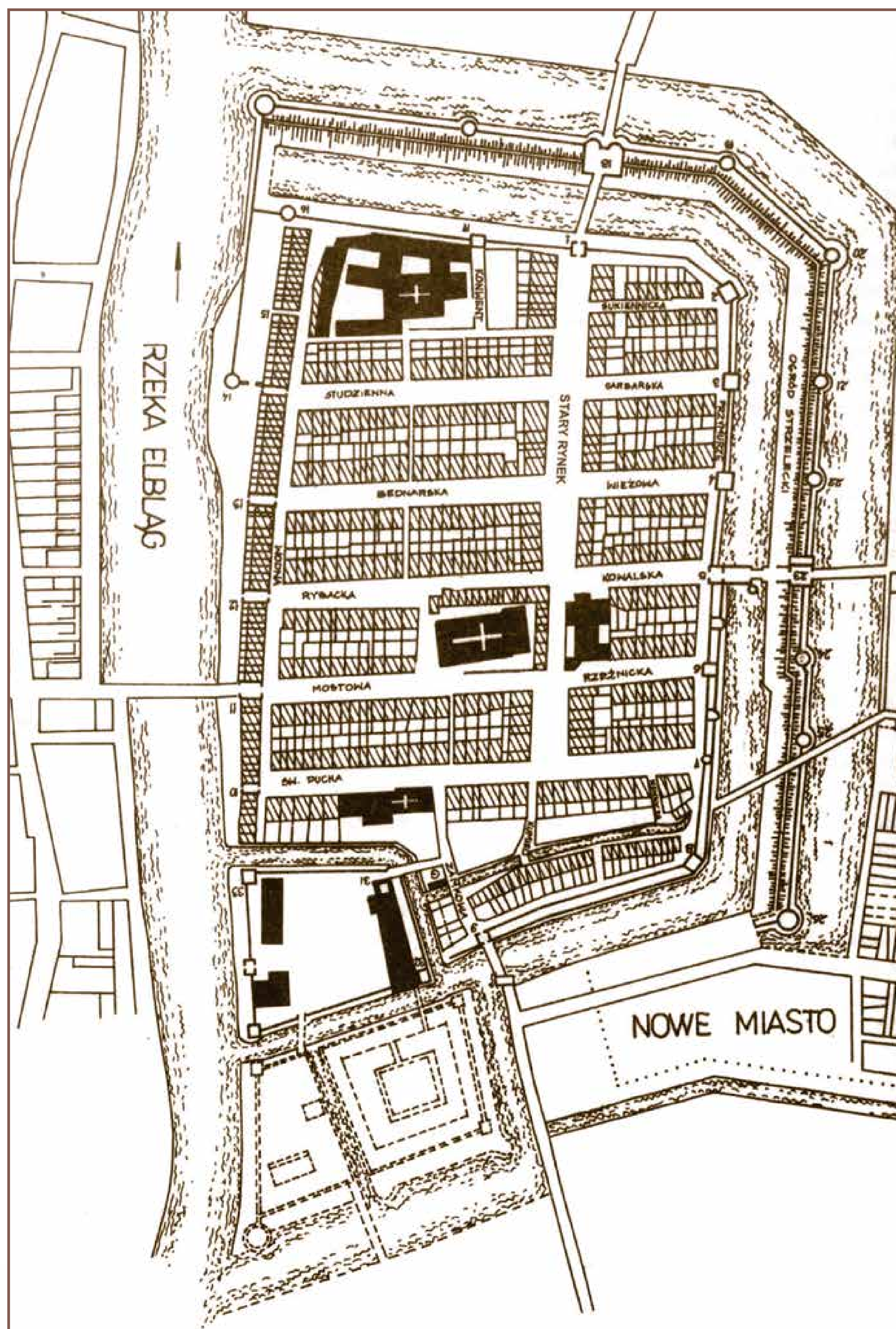
1246

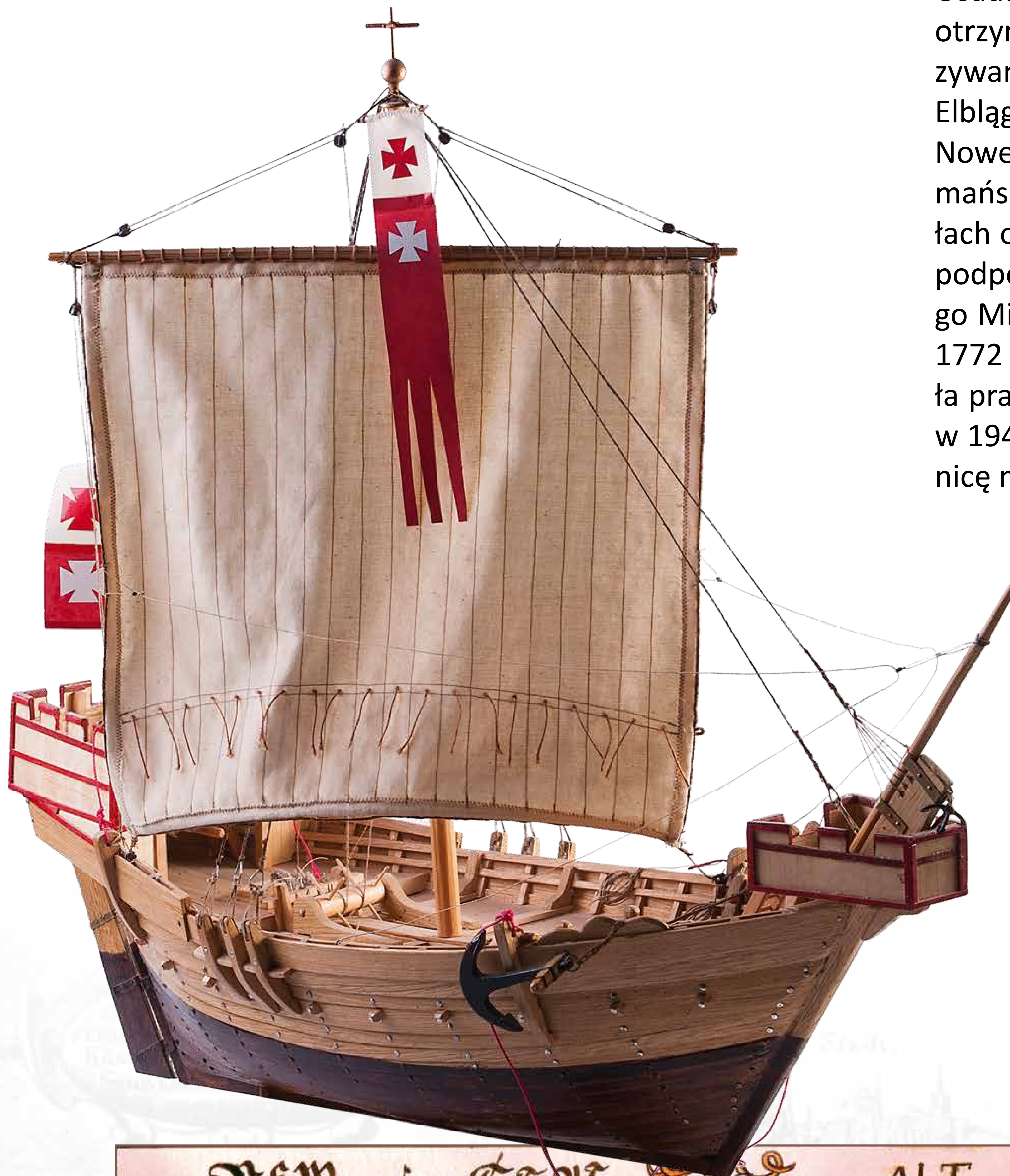
Założona w pobliżu warowni krzyżackiej osada w 1246 roku otrzymała prawa miejskie, wzorowane na ustroju Lubeki, które dawały miastom duże uprawnienia samorządowe. Elbląg podczas lokacji uzyskał także znaczne posiadłości ziemskie. Wyjątkowe było jego położenie - na skrzyżowaniu ważnych szlaków lądowych i wodnych, bo w tym czasie na południe od miasta do rzeki Elbląg wpływał Nogat – prawa odnoga odprowadzająca wówczas większość wód Wisły. Miasto w nowo tworzonym państwie krzyżackim od początku nabrało strategicznego znaczenia. Szybko stało się największym portem morskim, ośrodkiem politycznym, handlowym i rzemieślniczym.

1331

Zakończenie budowy pierwszego ratusza Starego Miasta. Trwają prace przy rozbudowie kościoła parafialnego Św. Mikołaja, budowie pierwszego pasa murów obronnych z wieżami i bramami. Coraz więcej mieszczan elbląskich zastępuje drewniane domy murowanymi.

Po klęsce grunwaldzkiej elblążanie wznoszą drugi pas murów obronnych.

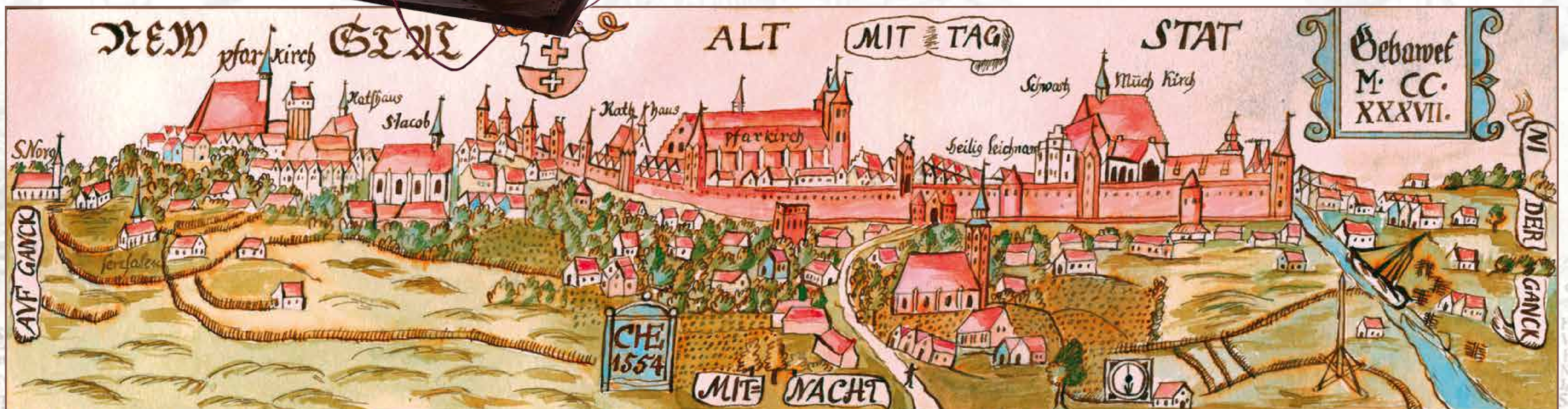
1347

Osada miejska powstała w bezpośrednim sąsiedztwie Elbląga otrzymuje prawa miejskie. Od tego momentu starsze miasto nazywane jest Starym Miastem Elblągiem, nowsze Nowym Miastem Elblągiem.

Nowe Miasto obejmowało obszar między obecnymi ulicami Hetmańską, Rycerską, Al. Tysiąclecia. Północna granica biegła na tyłach ob. ul. Giermków. W 1478 roku król Kazimierz Jagiellończyk podporządkował administracyjnie Nowe Miasto radzie Starego Miasta, ale pełne zespolenie obu miast nastąpiło dopiero po 1772 r. Podczas ostatniej wojny zabudowa tej części Elbląga została prawie całkowicie zniszczona. Wyburzanie ruin rozpoczęło się w 1949 r. Do początku lat 60. XX w. wybudowano tu nową dzielnicę mieszkaniową.

1356

Na pierwszym zjeździe miast Hanzy w Lubecie wśród pruskiej delegacji są obecni przedstawiciele Elbląga. Elbląg przewodniczy miastom pruskim.

1410

Mieszczanie elbląscy – 260 wojowników, w tym 180 jeźdźców – pod własną chorągwią biorą udział w bitwie pod Grunwaldem po stronie krzyżackiej. Na wieść o klęsce Krzyżaków pod Grunwaldem, pozostali w mieście elblążanie zdobywają miejscowy zamek krzyżacki i jako pierwsi wśród miast pruskich składają hołd królowi polskiemu Władysławowi Jagielle w Sambrodzie koło Pastłuka. Król otrzymuje od elbląskiego poselstwa trzy kosze fig, rodzynek i cukru, beczkę dobrego wina, dwanaście funtów słodyczy, ryby i karafkę do wina. Jednak wkrótce miasto wraca pod panowanie krzyżackie.

Die Speicher

Impressio delineata
per Jacobum Hoff-
mannum Geomet-
ræ Architectum

1655.

Vorberg

Marienburger Damm.

DIE VORNEHMSTEN GERÄUDE

A Das Kirch	K Pocherthor
B Mühl Kirche	L Woge
C Hospital Kirche	M Hospital
D Nothd Kirche	N Neve Rathh
E Altz Rathhauz	O Jacobkirch
F Markthor	P Schulgarten
G Schmiedthor	Q Collegium
H Borchthor	R Stadthof
I Bruckthor	S Zimmerhof

1440

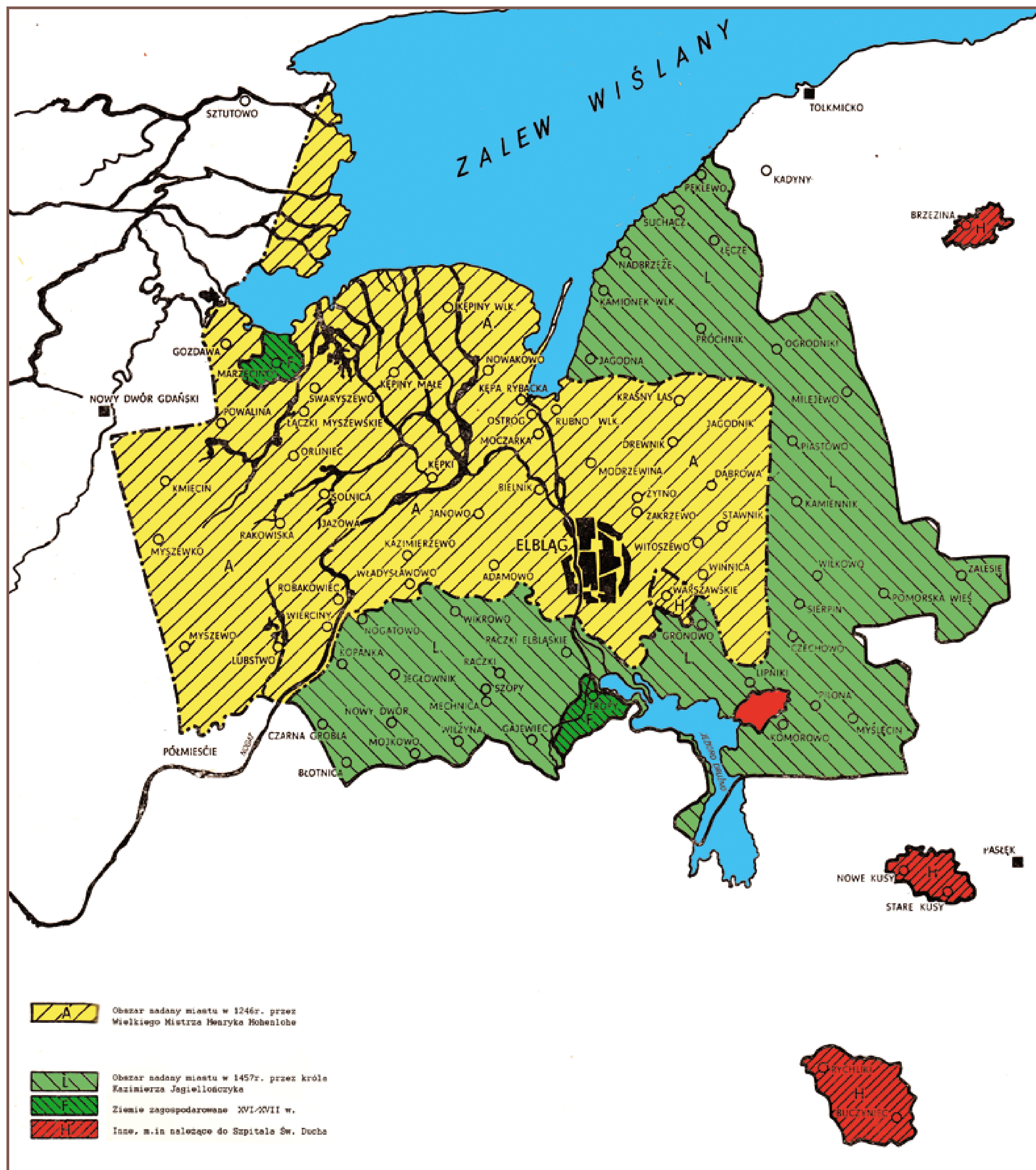
Wystawienie dokumentu erekcyjnego Związku Pruskiego. Akt założenia został opatrzony 53 pieczęciami rycerskimi i 19 miejskimi, wśród nich były: Chełmno, Toruń, Elbląg, Braniewo, Stary Królewiec, Gdańsk. Związek Pruski dążył do uzyskania wpływu na rządy w państwie krzyżackim i otrzymania przywilejów stanowych, podobnych do posiadanych przez szlachtę i mieszczaństwo w krajach sąsiednich. Równie ważne było uregulowanie spornych spraw gospodarczych.

1454

6 lutego 1454 roku wybuchła w Prusach powstanie zbrojne przeciwko Zakonowi, kierowane przez Związek Pruski. Mieszczanie elbląscy zdobywają 12 lutego miejscowy zamek krzyżacki i wkrótce przystępują do jego zburzenia. Miasto reprezentowane przez burmistrza Wawrzyńca Pilgrima bierze udział w wielkim poselstwie Związku Pruskiego do Krakowa. Związek poddaje całe Prusy zwierzchnictwu króla polskiego Kazimierza Jagiellończyka. Akt inkorporacji Prus do Polski, ogłoszony przez króla Kazimierza Jagiellończyka na Wawelu 6 marca 1454 r., zapoczątkował ponad 300 letnie panowanie Rzeczypospolitej nad Elblągiem i znaczną częścią ziem Zakonu Krzyżackiego, nazywanych odtąd Prusami Królewskimi lub Polskimi.

1457

Elbląg za aktywny udział w Wojnie Trzynastoletniej otrzymuje od króla Kazimierza Jagiellończyka tzw. Wielki Przywilej. Przywilej ten m.in. w znacznym stopniu rozszerzył posiadłości ziemskie Elbląga o ziemie komtura elbląskiego, które w późniejszym okresie stały się podstawą prawie połowy wartości dochodów miasta. Potwierdził także nabyte wcześniej prawa i przywileje miasta.

1463

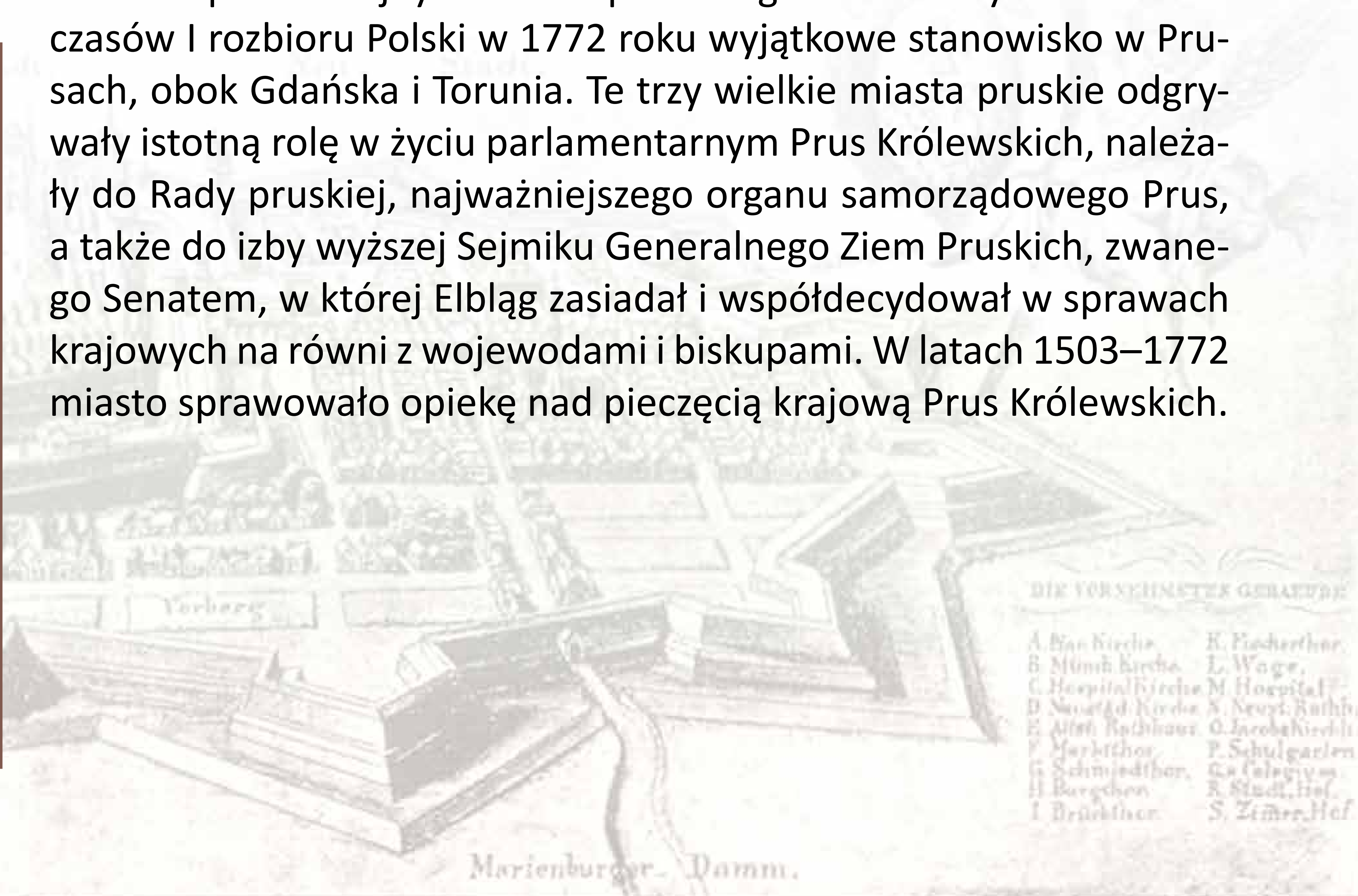
Trwały zmagania Wojny Trzynastoletniej. 15 września 1463 r. doszło do bitwy w Zatoce Świeżej, według dzisiejszej lokalizacji – w południowo-zachodniej części Zalewu Wiślanego, na wysokości Suchacza. Walka toczyła się między flotą Zakonu Krzyżackiego a flotą polską, składającą się ze statków gdańskich i elbląskich. Polska wygrana sparaliżowała działania Zakonu na Wiśle, umożliwiła zdobycie przez stronę polską miast strzegących przepraw przez Wisłę i przejęcie kontroli nad dolną częścią rzeki, co przesądziło o losach Wojny Trzynastoletniej.

1466

Koniec tzw. Wojny Trzynastoletniej, w której Elbląg brał czynny udział zbrojny i finansowy po stronie polskiej. Przywileje potwierdzone i rozszerzane przez kolejnych królów polskich gwarantowały miastu aż do czasów I rozbioru Polski w 1772 roku wyjątkowe stanowisko w Prusach, obok Gdańska i Torunia. Te trzy wielkie miasta pruskie odgrywały istotną rolę w życiu parlamentarnym Prus Królewskich, należały do Rady pruskiej, najważniejszego organu samorządowego Prus, a także do izby wyższej Sejmiku Generalnego Ziem Pruskich, zwanego Senatem, w której Elbląg zasiadał i współdecydował w sprawach krajowych na równi z wojewodami i biskupami. W latach 1503–1772 miasto sprawowało opiekę nad pieczęcią krajową Prus Królewskich.

1655

1495

Elbląg korzystał z wielkiej koniunktury, jaka nastąpiła na handel zbożem i innymi produktami rolnymi. Trwała ostatnia wielka przebudowa kościoła parafialnego p.w. Św. Mikołaja.

Zakończono budowę największej inwestycji portowej Elbląga w XV wieku – kanału Jagiellońskiego, łączącego rzekę Elbląg z Nogatem na północ od miasta. Był to element modernizacji portu, największego po gdańskim w tej części pobrzeża Bałtyku.

1521

Obrona Elbląga przed atakiem 300 zaciężnych krzyżackich podczas ostatniej wojny polsko-krzyżackiej (1519–1521). Ósmego marca 1521 roku zaciężny oddział krzyżacki podkradł się pod miasto, bowiem przez dziesięciolecia, które minęły od Wojny Trzynastoletniej, Zakon Krzyżacki nie mógł pogodzić się z utratą Elbląga. Zamyśl podstępnego wtargnięcia i zajęcia miasta miał wszelkie szanse powodzenia. Uniemożliwił je czeladnik piekarski, który dostrzegł nieprzyjaciół. Wedle tradycji, przytomnie przeciął w ostatniej chwili linę podtrzymującą otwartą kratę bramną i w ten sposób zapobiegł nieszczęściu. Krata, spadając, przygniotła dowódcę krzyżackiego Kaspra von Schwalbacha, co przesądziło o skutecznej obronie miasta. To wydarzenie aż do I rozbioru Polski było przypominane w Elblągu w różnej formie, m.in. w przedstawieniach teatralnych uczniów Gimnazjum. Płaskorzeźba z przedstawieniem szturm krzyżaków zdobiła renesansową elewację ratusza. Dziś przypomina o tym wydarzeniu figura Piekarczyka, stojąca obok bramy.

1523

Odbyły się pierwsze kazania z wykładnią nauki Marcina Lutra w mieście. Dwa lata później rozpoczęła się rewolta reformacyjna w Elblągu – mieszczanie wystąpili przeciwko dominikanom, zaś Rada Miejska zabroniła zakonnikom dzwonić w nocy na msze i wygłaszać kazania w swoim kościele. W 1542 roku ostatni dominikanie opuścili Elbląg. Kościół z klasztorem, na mocy wcześniejszego układu znalazły się w posiadaniu rady miasta. W tym czasie większość elblążan opowiedziała się po stronie nauki Marcina Lutra. Po długotrwałym sporze rady miasta z biskupem warmińskim o kościół parafialny Starego Miasta, kościół św. Mikołaja ostatecznie pozostał w rękach katolików, a tym samym kościół poddominikański stał się główną świątynią protestancką w mieście.

1535

Otwarto w Elblągu jedną z najstarszych w Polsce średniej szkoły humanistycznej – Gimnazjum Elbląskie.

1558 i 1567

Król Zygmunt August wydał przywileje tolerancyjne dla Elbląga – luteranie otrzymują prawo swobodnego wyznawania wiary. W Elblągu mieszkają także katolicy, kalwini, mennonici.

1570

Elbląg został wybrany na miejsce budowy okrętu wojennego króla Zygmunta Augusta. Wybór Elbląga był spowodowany przede wszystkim trwającym konfliktem króla z Gdańskiem. Elbląski ośrodek dysponował zapleczem technicznym – nabrzeżem stoczniovym, warsztatami szkutniczymi – jak też fachowcami zdolnymi sprostać temu zadaniu. Jesienią 1571 roku zbudowano galeonę „Smok” i dwie jednostki pomocnicze, które miały stanowić załążek regularnej polskiej floty wojennej. Nigdy jednak galeona nie została użyta do działań wojennych. Zabrakło środków finansowych na dozbrojenie statku. Śmierć króla Zygmunta Augusta spowodowała też zaniechanie ambitnych planów budowy floty królewskiej.

1576

Miasto składa przysięgę wierności nowemu królowi Stefanowi Batoremu, czego zdecydowanie odmawia Gdańsk. Ta decyzja rozpoczyna lata świetności elbląskiego handlu morskiego, gdyż rok później król wydaje dekret, na mocy którego, cały handel polski kieruje do Torunia i Elbląga. Ten fakt skupia na Elblągu uwagę kupców angielskich, którzy w 2. połowie XVI wieku wygrali rywalizację o dominację w handlu bałtyckim.

1577

Trwa wojna króla Stefana Batorego z Gdańskiem. Elbląg czynnie wspomaga króla podczas oblężenia Gdańska. Ponownie w Elblągu organizowana jest flota królewska, w związku z tym powstają plany usprawnienia warunków żeglugowych do miasta. Powstaje projekt przekopania Mierzei Wiślanej w okolicy Skowronek.

Po odstąpieniu od oblężenia Gdańska flota gdańsko-duńska napada na miasta nad Zalewem Wiślanym, terytorium elbląskie, a w nocy z 16 na 17 września atakuje sam Elbląg.

Zniszczeniu ulega 20 spichlerzy na Wyspie Spichrzów, składy drewna i domostwa na przedmieściach. Atak odpierają połączone oddziały miejskie i królewskie pod wodzą Caspra Bekiesza.

DIE VORNEHMESTE GEBÄUDE

A. Das Kirchlein	K. Fischerthor.
B. Mühl Kirchlein	L. Woge.
C. Hospital Kirchlein	M. Hospital.
D. Noth Kirchlein	N. Neve. Rathh.
E. Altes Rathhaus	O. Jacob Kirchlein.
F. Markthor.	P. Schulgarten.
G. Schmiedthor.	Q. Collegium.
H. Borchthor.	R. Stadthor.
I. Brückthor.	S. Zimmerthor.

1583

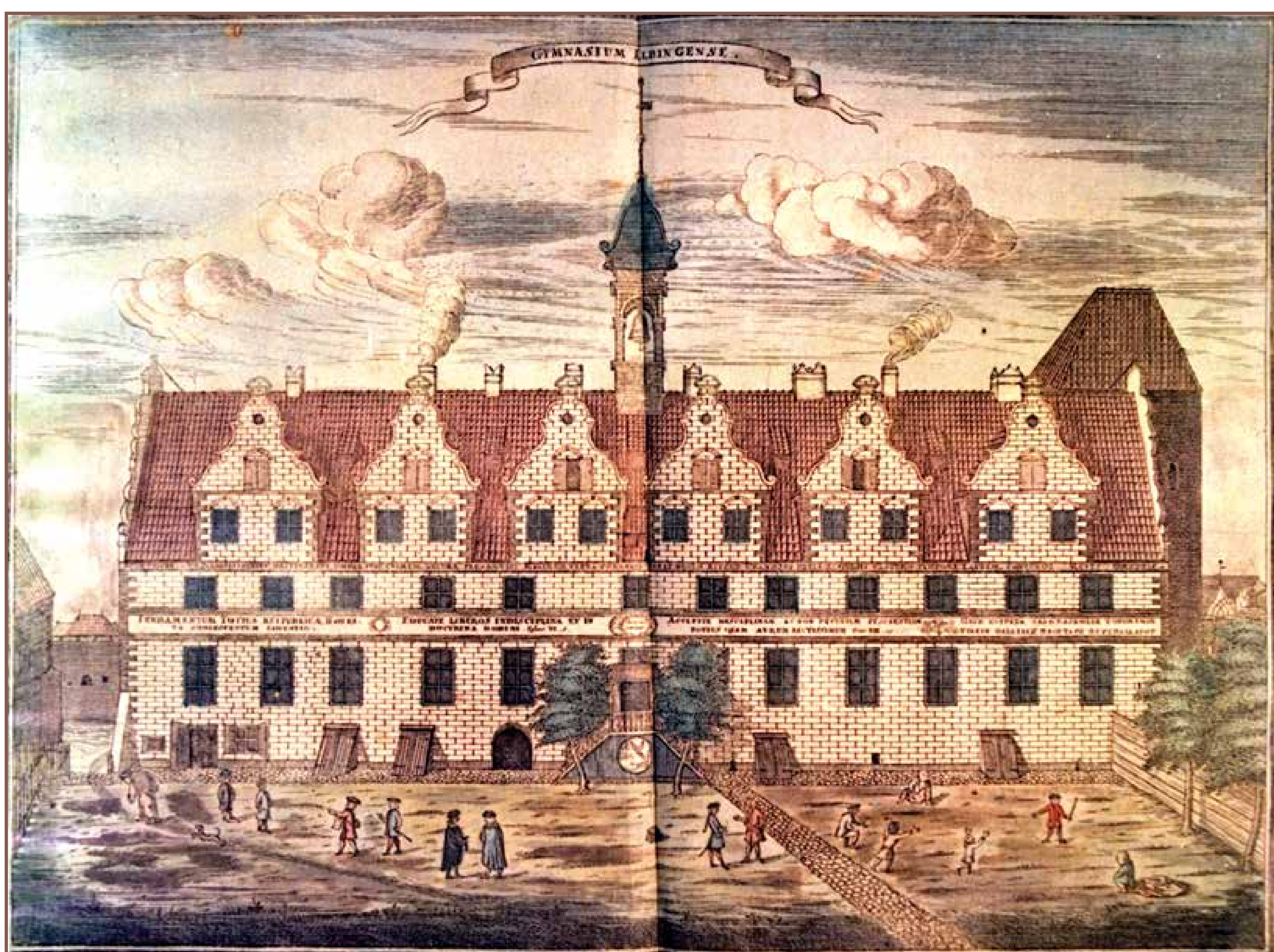
Powstała w 1579 roku Angielska Kompania Wschodnia zawiera z miastem układ o umieszczeniu w Elblągu swojego kantoru. Anglicy otrzymali także m.in. prawo swobodnego handlu w Elblągu. Układ ten nigdy nie został formalnie zatwierdzony przez królów polskich z powodu skarg i protestów gdańszczan zwalczających wszelkimi metodami konkurencyjne inicjatywy gospodarcze elblążan. Anglicy handlowali przede wszystkim suknem, a importowali w dużych ilościach różnego rodzaju materiały okrętowe. W okresie rezydowania w Elblągu Kompanii, w latach 1583–1628 miasto przeżywa ponowny rozkwit gospodarczy.

1599

Budowa nowego gmachu Gimnazjum Elbląskiego. Nowy budynek o okazałej dekoracji architektonicznej, w formach manierizmu niderlandzkiego – „pałacom bardziej podobny” – uchodził niegdyś za najpiękniejszy gmach szkolny w Prusach. Fasadę budynku zdobiły liczne inskrypcje ze stosownymi sentencjami, w tym ta, jakże prawdziwa: „takie ojczyzny budowanie, jakie młodości chowanie”. Znakomity w tym czasie był poziom nauczania w Gimnazjum. Do Elbląga po naukę przybywali uczniowie z całej Rzeczypospolitej, nie tylko synowie mieszczan, ale także synowie szlachty. Wielu uczniów przybywało z terenu Niemiec, Szwecji, dalekiej Anglii.

Piękny gmach Gimnazjum uległ zniszczeniu podczas stacjonowania w Elblągu wojsk napoleońskich. Obecna forma budynku pochodzi z czasów jego remontu przeprowadzonego w 1809 roku. Od 1973 r. znajduje się tu siedziba elbląskiego Muzeum.

1618

Umieszczenie kantoru angielskiego w mieście Elbląg przypłyca wykluczeniem ze Związku Miast Hanzeatyckich. Jednak korzyści z układu z Anglikami były niepomiernie wyższe niż straty związane z rozstaniem z Hanzą.

Impressio delineata
per Jacobum Hoff-
mannum Geomet-
æ Architectum

1655.

Marienbur

GERATUDE
Fischerthor.
Wage.
Hospital.
Neuer Rathh.
Jacobshof
Schulgarten
Golgym
Stadthof
Zimmerhof

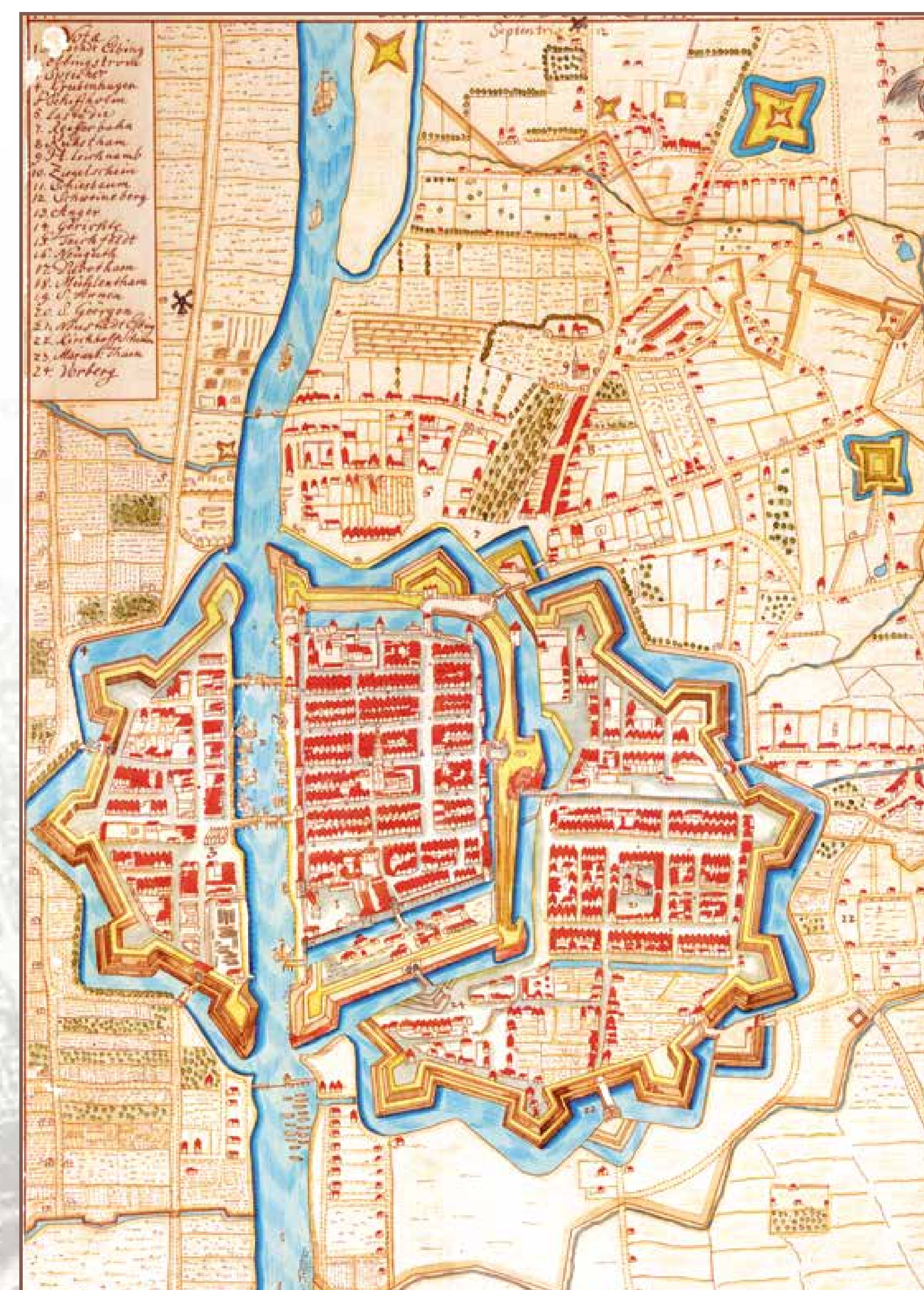
1626

W lipcu 1626 roku podczas pierwszej wojny polsko-szwedzkiej następuje zajęcie Elbląga przez wojska Gustawa Adolfa. Elbląg do września 1635 roku staje się główną kwaterą wojsk szwedzkich w Prusach i siedzibą pruskiego gubernatora. Wkrótce po zajęciu miasta Szwedzi przystępują do budowy fortyfikacji bastionowych, które otoczyły Stare i Nowe Miasto z przedmieściami oraz Wyspę Spichrzów.

1636

11 lutego 1636 roku przybywa do Elbląga król Władysław IV i odbiera hołd mieszkańców. Z zadowoleniem ogląda fortyfikacje powstałe podczas okupacji szwedzkiej, które w tamtym czasie czyniły z Elbląga najbardziej ufortyfikowane miasto pruskie. Podczas pobytu w Elblągu rezyduje w domu Izaaka Spiringa. Jego dom został objęty wówczas przywilejem goszczenia osób królewskich, namiestników kolejnych królów odbierających hołdy od mieszkańców Elbląga, ważnych postaci polityki. W zamian władze miasta 8 lutego 1636 roku zwolniły właściciela od innych przymusowych kwaterników i służby wartowniczej. Ten przywilej na stałe związany z kamienicą został zdjęty z jej kolejnych właścicieli dopiero w 1916 roku. Sam dom zyskał z czasem miano „Domu Królów”. Odbudowany w 2012 roku mieści Hotel Elbląg.

1657

W czasie Potopu, czyli drugiej wojny polsko-szwedzkiej między Prusami Książęcymi i Rzeczypospolitą, w latach 1655–1660 podpisano dwa traktaty znane pod nazwą welawsko-bydgoskich. W zamian za sojusz wojskowy przeciwko Szwecji Prusy uzyskały rozwiązanie stosunku lennego z Rzeczypospolitą. Elektor uzyskał także m.in Elbląg wraz z jego terytorium miejskim – tytułem zadośćuczynienia za poniesione trudy wojenne. W zamian elektor brandenburski zobowiązał się do oddania miasta Polsce pod warunkiem wypłacenia mu sumy 400 000 talarów.

1698

Rozwiązanie sprawy zastawu Elbląga na mocy traktatu welawsko-bydgoskiego. Na mocy tajnego układu między Augustem II Mocnym i Fryderykiem III wojska brandenburskie zajmują Elbląg. Rok później udaje się przywrócić miasto Rzeczypospolitej. Elbląg płaci 50 000 talarów na poczet należnych Fryderykowi III sum zwrotnych. Resztę kwoty ma wpłacić Rzeczypospolita.

1703

Sytuacja polityczna Polski uniemożliwiła zebranie stosownej kwoty na spłatę zastawu Elbląga. Elektor brandenburski koronowany w 1701 roku na króla Prus tytułem roszczeń zajmuje posiadłości miejskie Elbląga w 1703 roku. Miasto utraciło w ten sposób prawie połowę swoich rocznych dochodów.

Impressum delimitata
per Jacobum Hoffmannum
Geometram
& Architectum

1655.

Marienburger Damm.

DIE VORNEHMSTEN GERÄUDE

A Das Kirchlein	K Fischerthor.
B Mühl Kirchlein	L Woge.
C Hospital Kirchlein	M Hospital.
D Neustäd Kirchlein	N Neust. Rathh.
E Altst. Rathh.	O Jacobs Kirchlein.
F Markthor.	P Schulgarten.
G Schmiedthor.	Q Collegium.
H Borchthor.	R Stadthof.
I Brückthor.	S Zimmer Hof.

1738

W elbląskiej łasztowni na Ostrowiu, na północ od Wyspy Spichrzów, zostaje wybudowany pełnomorski statek typu galiot o nazwie „Miasto Elbląg”. Armatorem był Henryk Döring, bogaty kupiec elbląski. Przez współczesnych elblązan, wodowanie statku zostało uznane za początek odbudowy wielkich tradycji stoczniowych miasta. Wodowanie 6 marca 1738 roku odbyło się w asyście nie tylko tłumu ciekawskich, ale też Rady Miejskiej, członków II ordynku, garnizonu polskiego. Wydarzenie zostało uświetnione salwami armatnimi, muzyką i iluminacją.

Pomimo ciężkiej sytuacji gospodarczej Elbląga w latach 60. XVIII wieku następuje ożywienie w budownictwie okrętowym, w którym dominują statki rzeczne.

1772

9 września 1772 roku na mocy I traktatu rozbiorowego Polski zawartego między Rosją, Prusami i Austrią, Elbląg wraz z okolicznymi ziemiami zostaje zagarnięty przez Prusy.

Zostaje zniesione prawo lubeckie i samorządowy ustrój miasta i wprowadzenie zasad administracji pruskiej. Król pruski umiejętną polityką celną kieruje towary płynące z Rzeczypospolitej do portu elbląskiego. W wyniku tej polityki następuje ożywienie gospodarcze Elbląga. Następuje także pełne scalenie administracyjne Starego i Nowego Miasta Elbląga.

Jean-Michel Moreau, Le gâteau des rois (pol. Kofacz królewski), 1773 r. © Trustees of the British Museum

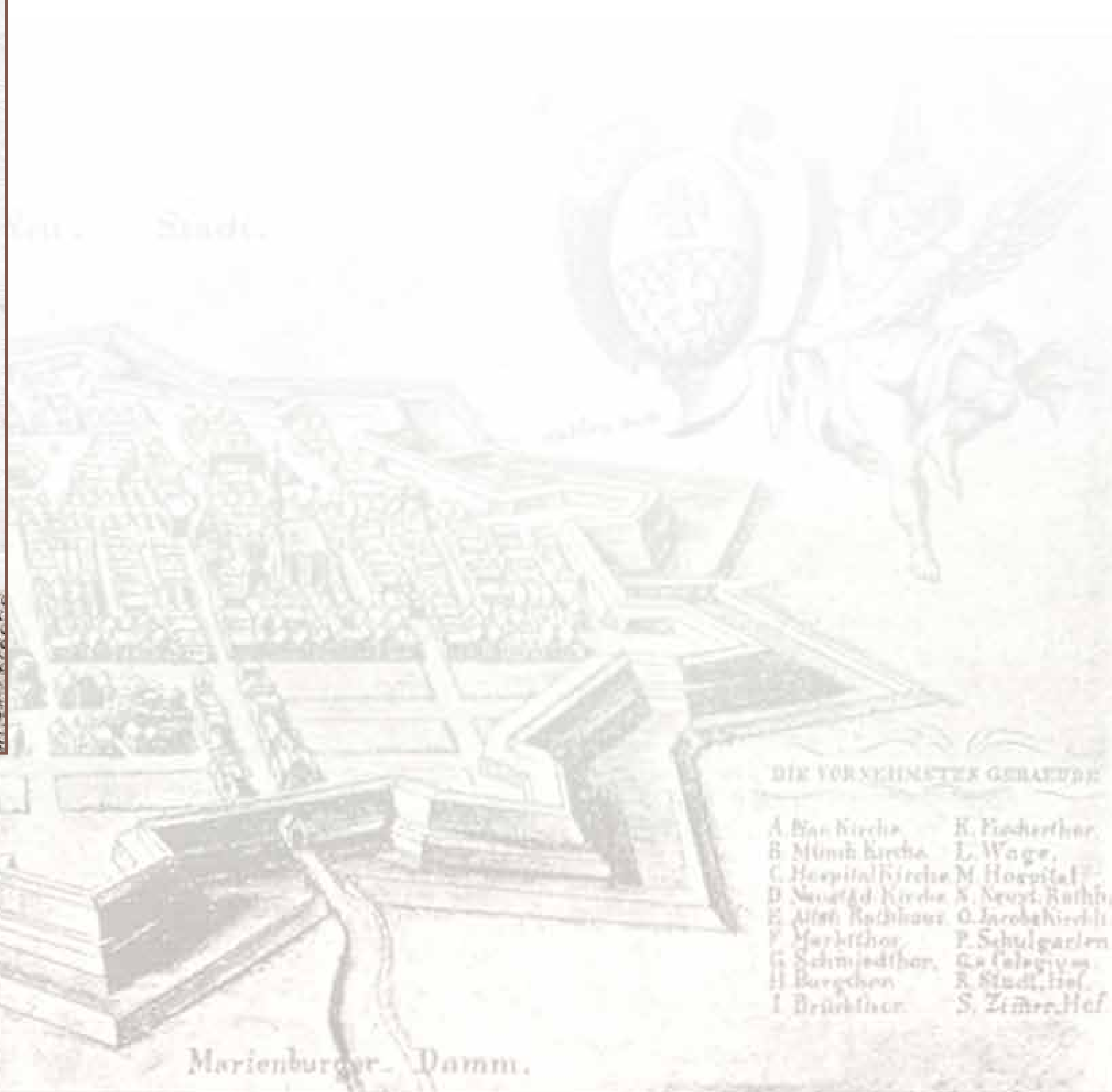
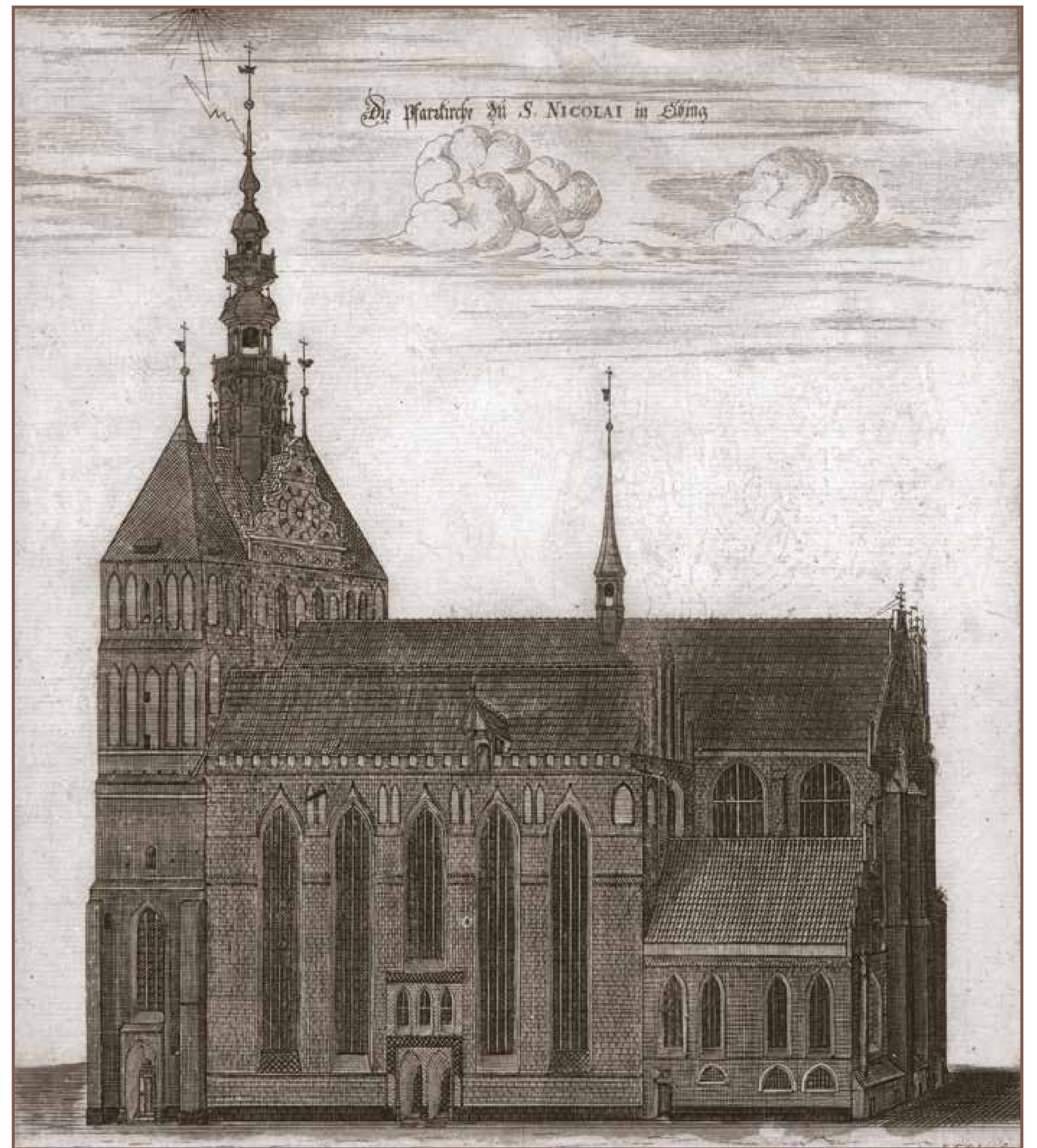
1773

Na prośbę elblążan król Fryderyk Wielki zezwala na rozbiórkę średniowiecznych murów obronnych, bram i wież oraz niwelację umocnień bastionowych. Największe prace wykonano do końca XVIII wieku. W wielu punktach miasta zasypywanie odcinków fos trwało jeszcze w XIX wieku. Do dzisiaj zachował się jedynie zarys fos na Wyspie Spichrzów. Tworzyły one rodzaj ochrony pożarowej dla nadal stawianych tam wielkich magazynów oraz były miejscem splaniania drewna.

1777

Od uderzenia pioruna zapaliła się wieża kościoła Św. Mikołaja. Pożar strawił trzy wieże i dach kościoła. Runęły sklepienia kościoła, a pożar ogarnął także ratusz staromiejski i kilka okolicznych domów. Symbolicznym zakończeniem odbudowy kościoła św. Mikołaja po pożarze było wzniesienie wieży w 1907 r., która swym kształtem nawiązała do swojej historycznej poprzedniczki. Natomiast stary ratusz rozebrano, a na jego miejscu powstały kamienice czynszowe.

1779–1782

Zniszczenie ratusza staromiejskiego w 1777 r. zbiegło się z wprowadzeniem w Elblągu nowej, znacznie rozbudowanej administracji pruskiej. Władze miasta zdecydowały się wówczas na budowę nowego ratusza, który wzniesiono na obecnym Placu Słowiańskim. Plac wytyczono na miejscu zlikwidowanej części dawnych fortyfikacji. Nowy plac zepolił urbanistycznie Stare i Nowe Miasto, ale tym samym nastąpiło przesunięcie centrum administracyjnego i kulturalnego miasta poza Stare Miasto.

Ratusz z Placu Słowiańskiego został rozbudowany i otrzymał dekorację neomanierystyczną w końcu XIX w. Zniszczony podczas bombardowania w 1945 r. gmach rozebrano w 1948 roku.

1807

21 stycznia pierwsze oddziały wojsk napoleońskich wkraczają do Elbląga. Liczne przemarsze wojsk francuskich, stacjonowanie oddziałów – do 10 stycznia 1812 roku – zrujnowały miasto.

Stadt Elbląg
Karte 1777
Königliche
Kartographie

Die Speicher

Impressum
des
Hof-
Geomet-
ri-
schen
& Archi-
tectur-
Kam-
mer-
Rat-
hes
J. H. B.

1655.

Die VORNEHMSTEN GEBÄUDE

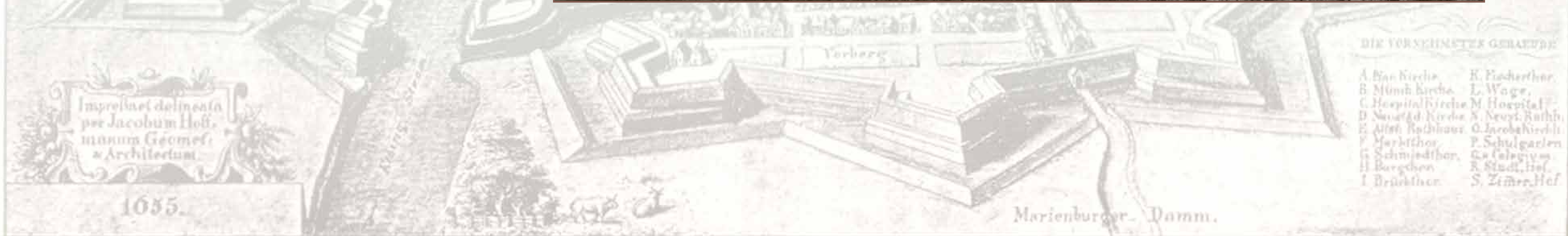
Die Kirche	K. Fischer
Münz Kirche	L. Woge
Hospital Kirche	M. Hospital
Neue Kirche	S. Neve
Alte Kirche	O. Jacob
St. Marien	P. Schulze
G. Schmeider	G. Schulze
H. Borch	R. Schulze
I. Brückner	S. Zimmer

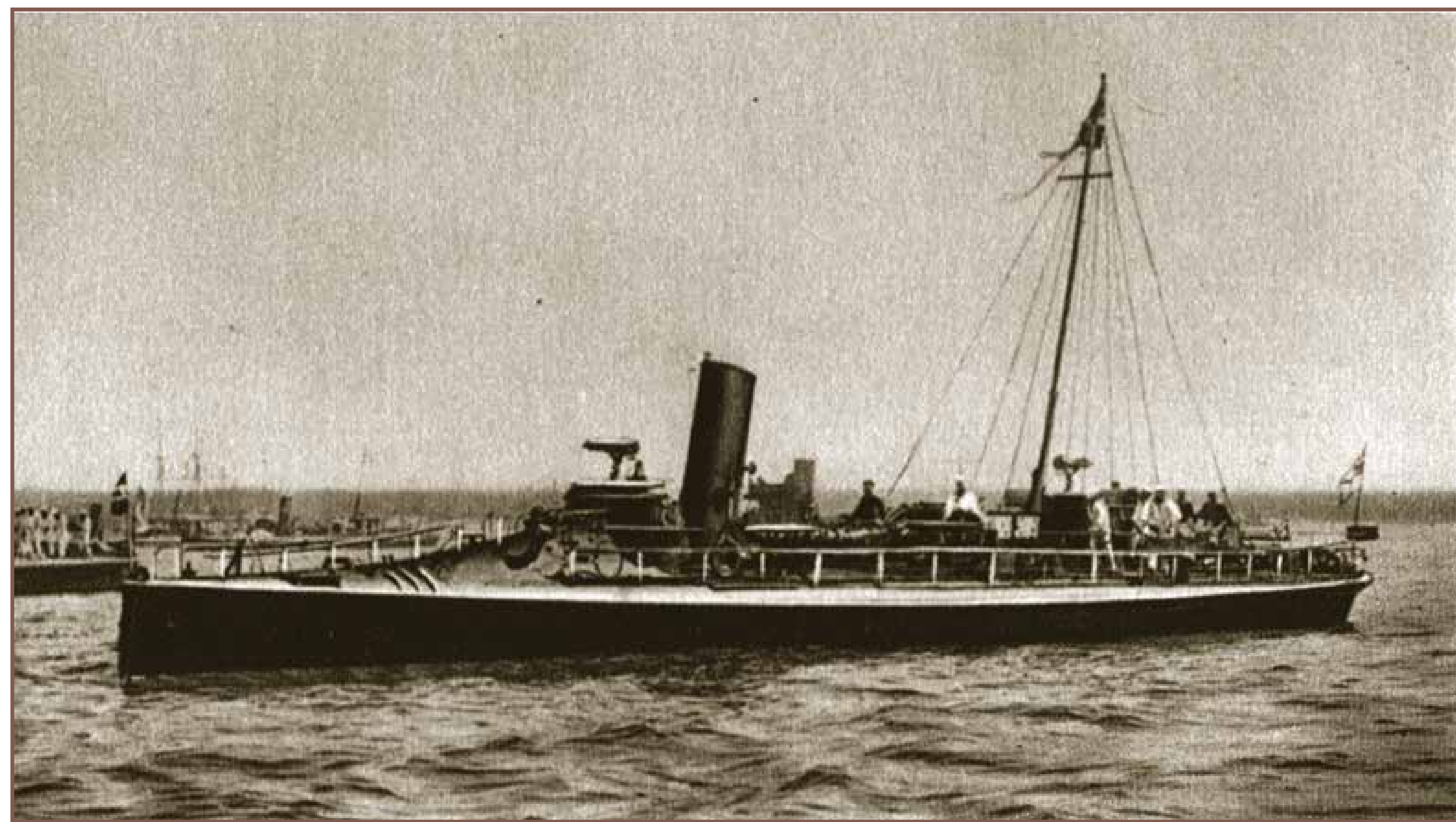
Marienburger Damm.

1831

5 października granicę Prus przekroczyło ponad 20 tysięcy powstańców listopadowych, chroniących się przed carskimi represjami. Zostali internowani na Żuławach. W Elblągu znalazł się, m.in. sztab powstańczy z dziesięcioma generałami, wśród których byli Maciej Rybiński i Józef Bem. Początkowo Prusacy byli Polakom przychylni, lecz długotrwały ich pobyt okazał się kosztowny, więc z czasem próbowali pozbyć się ich, zmuszając do powrotu lub emigracji. Dochodziło też do utarczek, z których najgłośniejszą była pacyfikacja polskiego oddziału w pobliskim Fiszewie, opisana później przez Adama Mickiewicza.

1837

Ferdynand Gottlob Schichau założył swój pierwszy warsztat mechaniczny. Szybko rozwinął działalność, najpierw budowy maszyn, później też stoczniową. Zbudował pierwsze w Prusach statki żelazne o napędzie parowym. Z czasem część jego przedsiębiorstwa wyspecjalizowała się w produkcji lokomotyw. Firma Schichaua była największym przedsiębiorstwem regionu, powiększając się z czasem o filie w Piławie i Gdańsku. Schichau był twórcą przemysłowej nowoczesności XIX-wiecznego Elbląga, w sporej mierze uzyskanej dzięki zamówieniom od niemieckiej armii i marynarki. Po jego śmierci zakładami zarządzał i rozwijał je zięć Schichaua, Carl Ziese.

W. Lindner, B.
Maschinenbau-Anstalt.
 Unterzeichnet fertigt Dampfmaschinen, sowohl Watt'sche Maschinen als auch Condensations-Maschinen mit Expansion und Hochdruckmaschinen, eiserne Wasserräder jeder Art, Pferdegepel, hydraulische Pressen, Walzwerke, Apparate zum Abdampfen des Zuckers im Luftverdünnten Raum etc. Auch übernimmt derselbe ganze Anlagen als: Oehl-mühlen, Sägemühlen, Munkelrübenzucker-Fabriken, etc. einzurichten, und erlaubt sich die Bemerkung, daß er die Klassen des Königl. Gewerbe-Instituts zu Berlin durchgemacht, 2 Jahre an den praktischen Arbeiten im Institut Theil genommen und hierauf eine Reise zu seiner weitem Ausbildung durch die Rheinlande nach London gemacht hat.
 Elbing, den 4. Decbr. 1837.
 F. Schichau,
 Altstädtische Wallstr. No. 10.
 Beilage

Bahnhof Elbing. Vom 19. d. M. ab gehen täglich drei Züge von Marienburg nach Braunsberg und zurück.

A. Von Marienburg nach Braunsberg.

	Zug V.		Zug I.		Zug III.	
	Ankunft. Ubr. M.	Abgang. Ubr. M.	Ankunft. Ubr. M.	Abgang. Ubr. M.	Ankunft. Ubr. M.	Abgang. Ubr. M.
	vormittags		nachmittags		nachts	
Marienburg	—	9 48	—	2 18	—	12 27
Elbing	11 24	11 12	3 09	3 14	1 34	1 44
Braunsberg	1 20	—	4 55	—	3 56	—

B. Von Braunsberg nach Marienburg.

	Zug II.		Zug VI.		Zug IV.	
	Ankunft. Ubr. M.	Abgang. Ubr. M.	Ankunft. Ubr. M.	Abgang. Ubr. M.	Ankunft. Ubr. M.	Abgang. Ubr. M.
	mittags		nachmittags		nachts	
Braunsberg	—	11 47	—	2 46	—	12 31
Elbing	1 22	1 27	4 51	5 1	2 31	2 41
Marienburg	2 15	—	6 11	—	3 52	—

**Öffentliche Bekanntmachungen.
Königliche Ostbahn.**

Mit allerhöchster Genehmigung tritt vom 1. Januar 1853 ab die zur Organisation und Leitung des Betriebes auf der Stargard-Posen'scher Eisenbahn und den eröffneten Strecken der Ostbahn zu Stettin eingefegte Königliche Eisenbahn-Direktion außer Wirksamkeit. Die Leitung des Betriebes geht vom gedachten Zeitpunkte ab auf die Königl. Direktion der Ostbahn zu Bromberg über. Als Vorläufer dieser Behörde, welche zugleich den weitem Bau der Bahn zu leiten hat, ist der Geheim-Regierungsrath Wernerich und als Mitglieder sind die Regierungs- und Bau-räthe Wiebe und Hoffmann, der Regierungs-Assessor Freiherr v. Düring und der Ober-Gerichts-Assessor Egger in Wirksamkeit.
Berlin, 24. Dezember 1852.
Der Minister für Handel, Gewerbe und öffentliche Arbeiten:
(gez.) **von der Heydt.**

1852

19 października miasto zostało włączone do sieci kolejowej, kiedy uruchomiono biegnący przez Elbląg odcinek Kolei Wschodniej między Malborkiem a Braniewem. Spowodowało to rozwój przemysłowy, ułatwiający transport surowców i wyprodukowanych towarów. Kolejnictwo poważnie wpływało też na elbląskie firmy, wykorzystując produkcję – najpierw wielkiej fabryki wagonów, która szybko upadła, później fabryki lokomotyw Schichaua. W 1899 roku otwarta została kolejna linia kolejowa, tym razem idąca z Elbląga na północ, wzdłuż brzegów Zalewu Wiślanego. Powstają kolejne firmy komunalne; pierwszą z nich jest gazownia miejska.

Saffuferbahn.

Fahrplan ab Sonntag, den 11. Oktober 1925.

	An Sonntagen:	An Werktagen:
ab Elbing	10 ⁰⁰ , 11 ⁰⁰ , 6 ¹⁰	5 ²⁵ , 10 ⁰⁰ , 1 ⁵⁵ , 6 ¹⁰
an "	11 ⁴⁸ , 3 ¹⁸ , 6 ⁴⁴	7 ⁴⁵ , 10 ¹⁸ , 4 ²⁹ , 8 ³⁵

Sonntags ermäßigte Rückfahr-(Ausflug-)Karten.

Auer'sches Gasglühlicht.

Wir stellen hierdurch mit, dass wir zum ausschließen haben, für unsere Apparate eine **PREISERMÄSSIGUNG** stattdes zu lassen. Von heute ab beträgt der **Preis des kompletten Brenners (Apparat mit Glühkörper und Zylinder) Mk. 3.—.**

Deutsche Gasglühlicht-Actiengesellschaft,
Berlin C., Holzmarktstr. 2.

Verkaufsstelle für Elbing: Stadt. Gaswerk, Schottlandstrasse 34.

Das Gas im Haushalt
Vom 28.—30. Oktober im grossen Saale der Börse

Drei Gaswerbetage

Mittwoch, 28. Okt., abds. 8 Uhr : Donnerstag, 29. Okt., nachm. 4 Uhr : Freitag, 30. Okt., abds. 8 Uhr

Gaslehrvorträge durch **Gertrud Hilbig** (Der Gasverbrauch G. m. B. H. Berlin)

Eintritt frei. Verteilung der Kostproben. Eintritt frei.

Zu regem Besuch laden ein **Städt. Gas- und Wasserwerke Elbing**

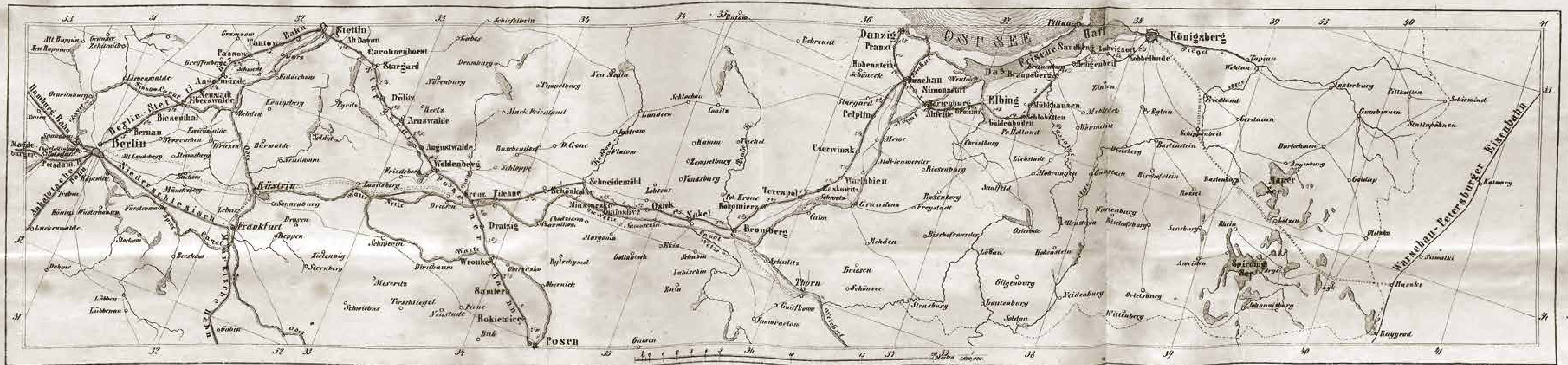
GAS
rasch/tauber/billig

Städtische Gas- und Wasserwerke
Elbing

Lieferung und Aufstellung aller Apparate für Gasverwendung in Haushalt, Gewerbe und Industrie.

Ständige Anstellung mit Verträgen im Gewerbe.

Karte der Ostbahn. Beilage zum Neuen Elbinger Anzeiger.

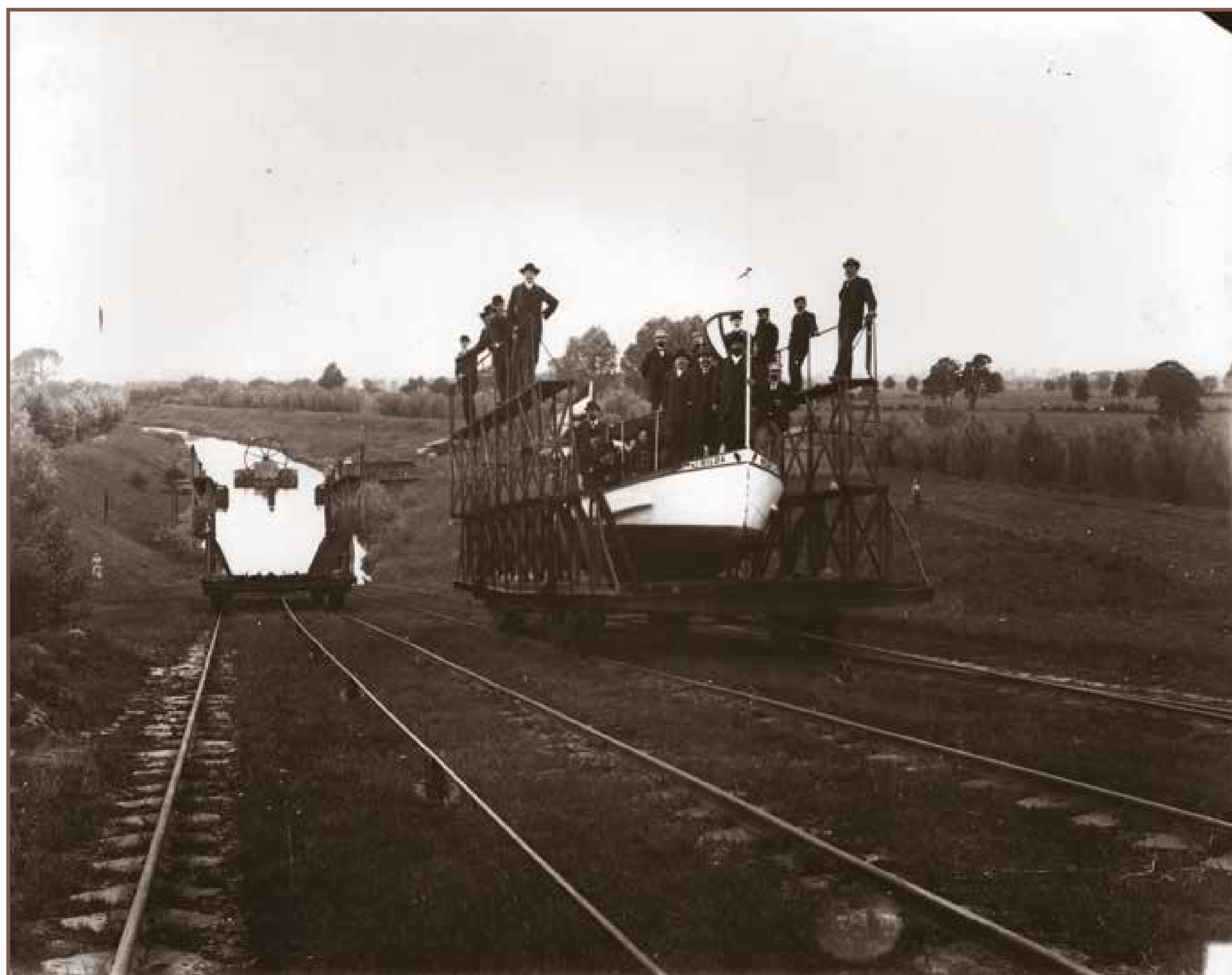
Erklärung der Zeichen.

- in Betrieb gesetzte Eisenbahnen
- - - im Bau begriffene Eisenbahnen
- projectierte Eisenbahnen
- o Bahnhöfe
- Städte
- M.B. Die Entfernungen der Stationen von einander sind in Post-Meilen angegeben.

1862

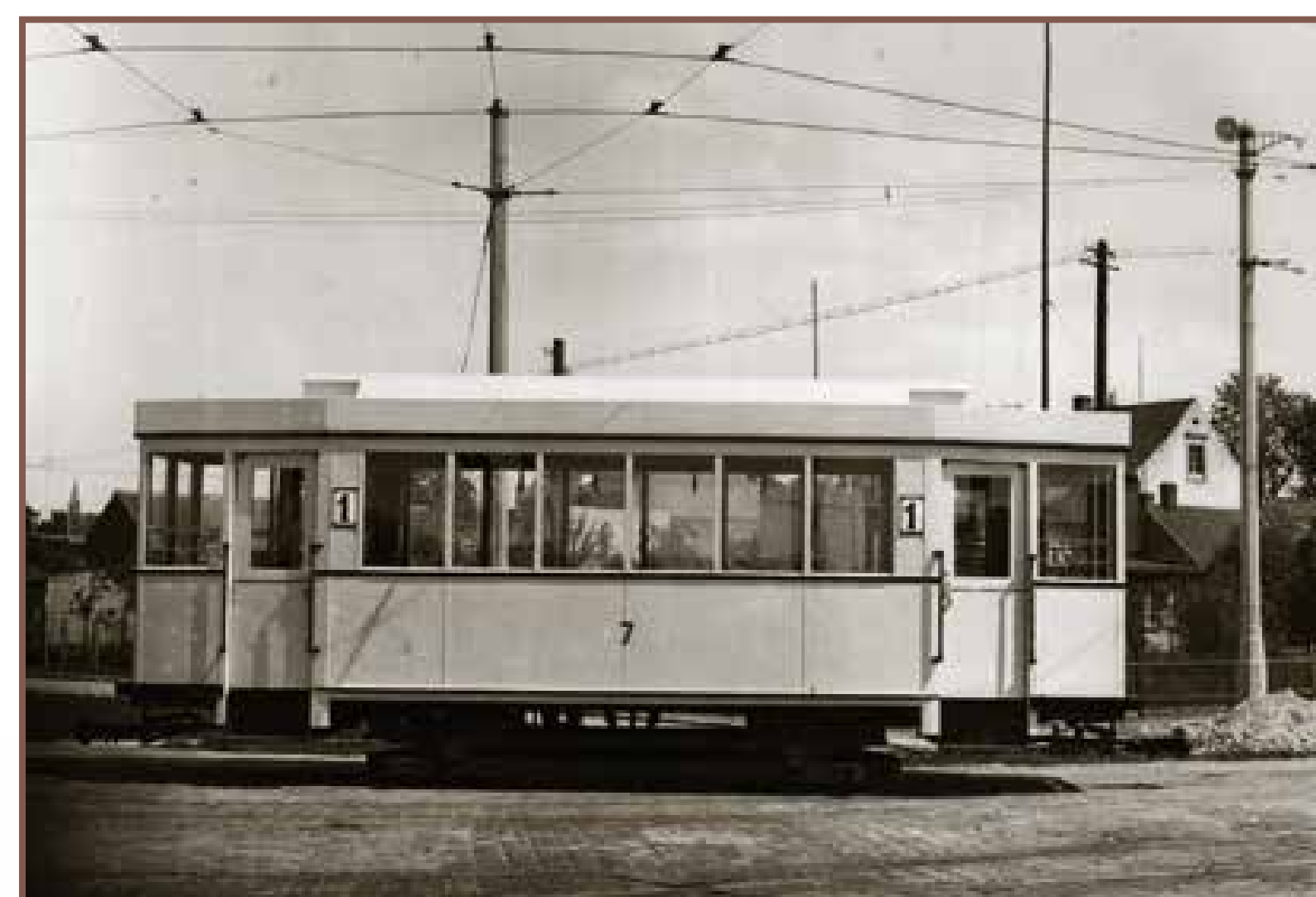
Oficjalnie uruchomiono szlak żeglowny Kanału Elbląskiego, mającego być drogą transportową z Prus Wschodnich na Bałtyk. Kanał został zbudowany według projektu i pod nadzorem inżyniera Georga Jacoba Steenke, z wykorzystaniem systemu pochylni do transportu jednostek pływających. W pierwszych latach kanał wykorzystywano gospodarczo, głównie do przewożenia płodów rolnych i drewna. Z czasem jednak, wskutek gwałtownego rozwoju kolei żelaznej, a później także komunikacji samochodowej, Kanał Elbląski stał się przede wszystkim unikatową trasą turystyczną.

Geneigte Ebene BUCHWALDE

1895

Elbląg znalazł się wśród najnowocześniejszych miast Europy, kiedy jego ulicami ruszyły tramwaje elektryczne. Pierwsze linie połączyły dworzec kolejowy z dzielnicami mieszkaniowymi, a także z przystanią parowców i dzielnicą przemysłową, przede wszystkim stocznia Schichau. Dla napędu tramwajów powstała elektrownia, która jednocześnie wytwarzała prąd dla przedsiębiorstw, lokali mieszkalnych oraz dla oświetlenia ulic i placów. Dziś elbląskie tramwaje są na drugim miejscu w Polsce, po Wrocławiu, wśród miast, w których tramwaj elektryczny zafunkcjonował i działa do dziś.

Bekanntmachung.
Wir bringen hierdurch nachfolgend den Fahrplan und Tarif der Elbinger Straßenbahn zur allgemeinen Kenntnis.

Fahrplan der Elbinger Straßenbahn.

1) **Bohnhof - Dampferanlegerplatz.**

a. Wst. Dampferanlegerplatz	670 - 680 - 687 - 645 alle 7 1/2 Min.	bis 953 - 1000 - 1025
Wstf. Fähr-Whl.-Platz	675 - 685 - 647 - 648	598 - 1003 - 1026
Wstf. Bohnhof	682 - 646 - 652 - 700	1008 - 1043 - 1056

b. Wst. Bohnhof

678 - 688 - 654 - 702	1041 - 1048 - 1041	
Wstf. Fähr-Whl.-Platz	677 - 687 - 650 - 714	1052 - 1059 - 1052
Wstf. Dampferanlegerplatz	641 - 703 - 713 - 718	1058 - 1053 - 1056

2) **Friedrich-Wilhelms-Platz - Sternstraße.**

a. Wst. Fähr-Whl.-Platz	614 - 621 - 627	alle 7 1/2 Min. bis 1081 - 1089
Wstf. Sternstraße	623 - 623 - 628	1090 - 1086

b. Wst. Sternstraße

624 - 631 - 630	1031 - 1039	
Wstf. Fähr-Whl.-Platz	623 - 640 - 648	1040 - 1048

Tarif.
Strecke: Bohnhof - Dampferanlegerplatz **10 Pf.**
Strecke: Fähr-Whl.-Platz - Sternstraße **10 Pf.**
Union Electricitäts-Gesellschaft.
Elbing, den 19. November 1895.
Der Magistrat.

1907

Franz Komnick uruchomił w nowo wybudowanej fabryce nad rzeką produkcję samochodów. Pochodzący z Żuław przedsiębiorca, wcześniej znany był z prototypowych pomp odwadniających i światowego hitu – automatycznych pras do produkcji silikatów. Samochody były nowym pomysłem Komnicka, a fabryka pierwszą na wschód od Odry firmą motoryzacyjną. Produkowano tu początkowo samochody osobowe, później też ciężarówki, omnibusy i pojazdy specjalne. Firma wytwarzała także ciągniki rolnicze i pługi samobieżne, a nawet samojezdne zamiatarki i polewaczki ulic. Komnick zrezygnował z produkcji samochodów pod własnym nazwiskiem po upadku firmy, co stało się w wyniku wielkiego kryzysu światowego z 1930 r.

Komnick

Doppelphaeton 1909 6-14 PS

Reconstruction by
Maciej Marcinkowski
www.mm3d.pl

Komnick-Wagen 1914 vermag unter eigener Konstruktion das Ideal eleganter Lenkführung zu erreichen

Schnell! **Geräuschlos!**
Konkurrenzlos - vollendeter Formschönheit!
Zuverlässig! **Zehn erste Preise!** **Sieger!**
Automobilfabrik F. Komnick, Elbing.

Komnick-Wagen 1914 vermag unter eigener Konstruktion das Ideal eleganter Lenkführung zu erreichen

Schnell! **Geräuschlos!**
Konkurrenzlos - vollendeter Formschönheit!
Zuverlässig! **Zehn erste Preise!** **Sieger!**
Automobilfabrik F. Komnick, Elbing.

Komnick
WERKE ELBING

Komnick-Lastkraftwagen
für 1-5 t Nutzlast

DIE VORZEHNETZ GERÄTE:

A. Dieckmann	K. Fischerthor
B. Mühlh. Kirch	L. Wöge
C. Hospital Kirch	M. Hospital
D. Neufeld Kirch	N. Neufeld
E. Alth. Rothhaus	O. Jacobshirsh
F. Markthor	P. Schulgarten
G. Schmiedthor	Q. Giesig
H. Borchert	R. Stollhof
I. Brückner	S. Zimmerhof

1915

Podczas I wojny światowej elbląskie zakłady produkcji tytoniowej, Loeser i Wolff stały się największą tego typu fabryką na kontynencie europejskim. Wyprodukowały tego roku rekordową liczbę 194 milionów cygar. Była to jedna z dynamicznie rozwijających się firm elbląskich, korzystających z wojennej koniunktury. Wiele lat wcześniej, w 1874 r. pojawił się tutaj berliński kupiec pochodzenia żydowskiego Bernhard Loeser. Doskonale wpasował w rynek pracy Prus, tworząc w Elblągu oraz filiach w pobliskich miastach potężną fabrykę, zatrudniającą głównie miejscowe kobiety.

LOESER & WOLFF
ZIGARREN-FABRIKEN
Alleininhaber Walter Beyer

Eine Freude für jeden Raucher ist der Genuß unserer hervorragenden Qualitäts-Zigarren

BRASIL-DIPLOM
Die große L&W-Brasil-Leistung!
Mittelschicht frisch und immer gut gegofft.

<p>Meister-Fließ Vortrefflich im Geschmack</p> <p>10 Pf. Meister-Fließ 10</p> <p>Preispagen der Meister-Fließ-Serie: 10, 12, 15, 20, 25, 30 u. 40 Pf.</p>	<p>Feinkunst Eine ausgezeichnete Fabrikationsleistung!</p> <p>15 Pf. Feinkunst 15</p> <p>Preispagen der Feinkunst-Serie: 15, 20, 25, 30, 40, 50 Pf.</p>	<p>Para Avis Die weltberühmte Zigarre!</p> <p>20 Pf. Para Avis 20</p> <p>Preispagen der Para Avis-Serie: 10, 15, 20, 30 Pf.</p>	<p>Brasil-Diplom 15 Pf. Brasil-Diplom 15</p> <p>Ab 25 Pf. mit Ring 30 Pf.-Serie in Glaskeile</p> <p>Preispagen der Brasil-Diplom-Serie: 15, 20, 25, 30, 50 Pf.</p>
--	--	--	---

Größter zentralisierter Fabrik der Zigarrenherstellung in Europa

Loeser & Wolff Zigarren sind in zahlreichen einschlägigen Geschäften erhältlich

1920

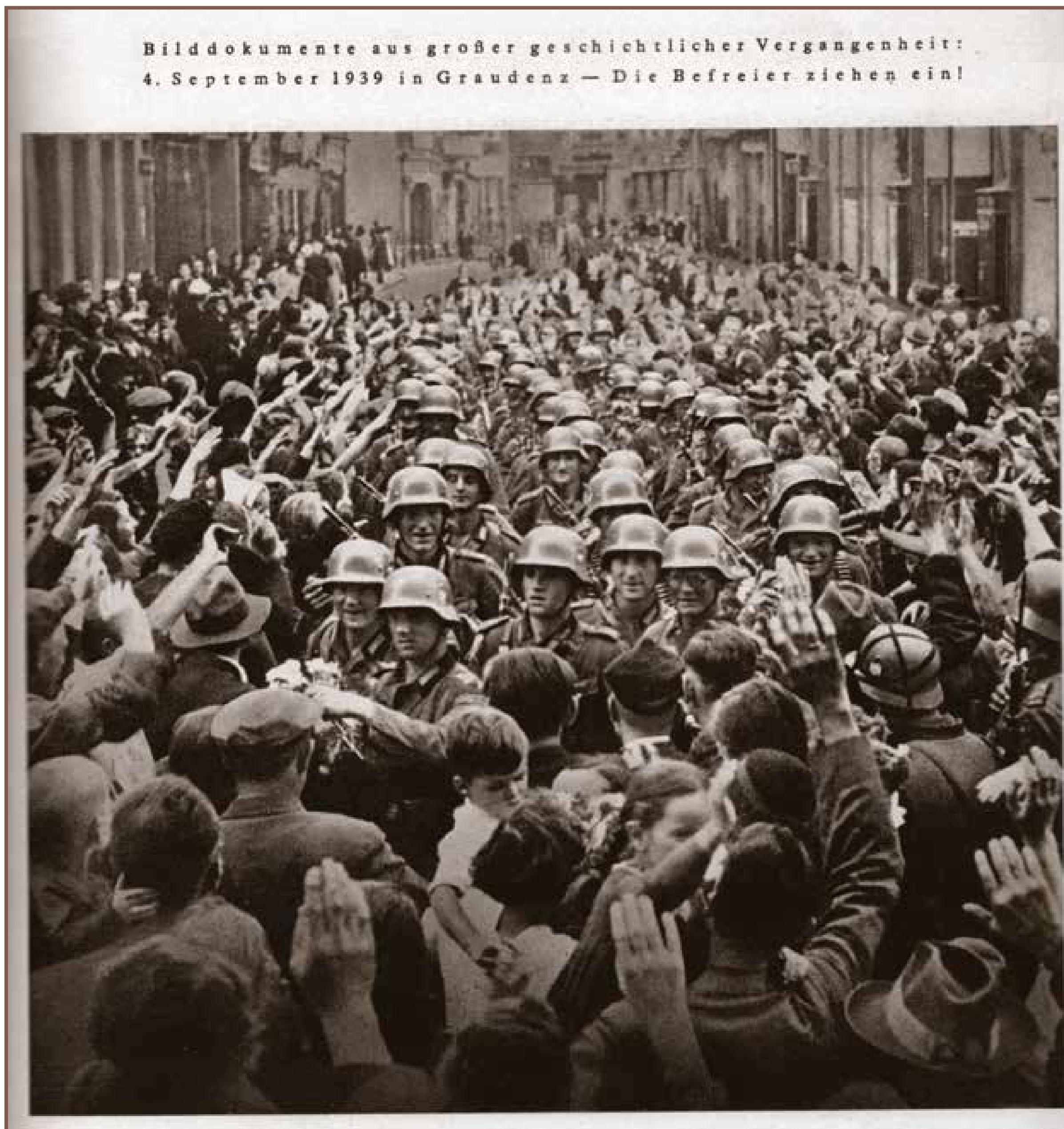
Po przegranej wojnie przetoczyła się przez Niemcy, w tym też przez Elbląg, fala wystąpień rewolucyjnych i strajków. Mimo różnych prób ustabilizowania sytuacji w mieście, strata zamówień rządowych spowodowała niemal całkowite zamarcie produkcji stoczniowej, wielkie problemy firm i poważne bezrobocie. Kilkakrotnie uderzające kryzysy najsilniej dotknęły Elbląg w początku lat 30. Zostały zażegnane dopiero po przejęciu władzy przez Hitlera poprzez wprowadzenie pakietu zamówień państwowych i programów opieki socjalnej. Jednak polityka nazistów szybko poprowadziła Niemcy do kolejnej wojny.

1939

1 września rozpoczęła się II wojna światowa. Z Elbląga wystartowały na Polskę niemieckie samoloty, a pochodzące stąd jednostki piechoty Wehrmachtu zaatakowały w kierunku na Grudziądz. W pobliżu Elbląga uruchomiono obóz odosobnienia, późniejszy obóz koncentracyjny Stutthof. W wojennym mieście produkcję przestawiono niemal całkowicie na potrzeby militarne, a do pracy wykorzystywano tanią siłę roboczą tysięcy jeńców wojennych i więźniów z filii obozowych. Wojna powróciła do Elbląga po pięciu latach z zemstą Rosjan, bezlitośnie bijących hitlerowskie Niemcy i niszczących ich ziemie.

Polnische Kriegsgefangene auf den Feldern

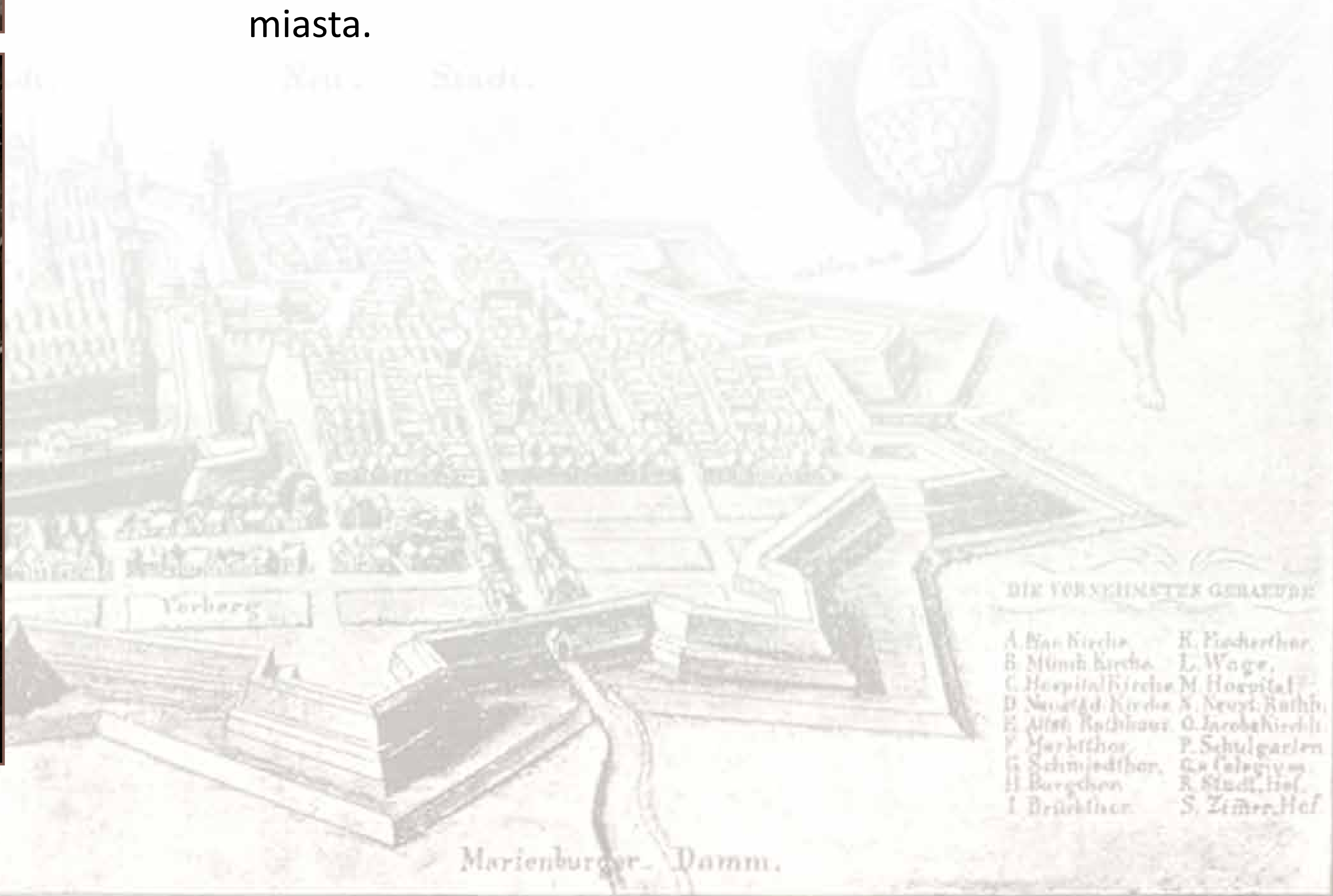
Seit einiger Zeit arbeiten auf unsern heimischen Feldern vielfach gefangene polnische Soldaten als Hilfskräfte. Sie sind hauptsächlich für die Ernte der Kartoffeln und der Rüben eingesetzt. Hier sehen wir eine Gruppe von Polen unter Aufsicht bei der Feldarbeit. (Weltbild.)

1945

19 maja doszło do przejścia przez polską władzę administracji w mieście, podobnie jak w całej przekazanej Polsce południowej części Prus. Otrzymali ją z rąk sowieckiej komendantury wojskowej, która rządziła tu od zdobycia pruskiego Elbląga. Wcześniej, na przełomie stycznia i lutego Armia Czerwona zaciekle walczyła tu z Niemcami, czego następstwem były olbrzymie zniszczenia śródmieścia i starówki. Dla osiedlających się tu Polaków nastał czas pionierski, powolnego zagospodarowania zniszczonego, a później rozgrabionego przez czerwonoarmistów miasta.

1947

Na III Zjeździe Przemysłowym Ziem Odzyskanych określono nowy, powojenny charakter miasta. Ze względu na przejście przez ZSRR cieśniny w Bałtijsku, Elbląg stał się miastem bez poważnej produkcji stoczniowej i praktycznie odcięty od morza. W obiektach przemysłowych dawnej stoczni postanowiono za to stworzyć centrum polskiej produkcji turbinowej i fabrykę maszyn ciężkich. W byłej fabryce lokomotyw przerabiano wagony na szeroki, rosyjski tor. W obiektach przedwojennej fabryki cygar rozwijały się zakłady przemysłu odzieżowego.

GERÄTE:
Fischerthor,
Wage,
Hospital,
Neve, Rühl,
Jacobkühn,
Schulgar/en
Griegem
R. Stoll, Hof,
S. Zimmer, Hof

1949

W nocy z 16 na 17 lipca spłonęła hala produkcyjna nr 20 Zakładów Mechanicznych w Elblągu. Po pożarze, pod zarzutem sabotażu Urząd Bezpieczeństwa aresztował ponad 100 osób. Część aresztowanych nie miała żadnych związków z zakładami, a ich areszt trwał wiele miesięcy bez wyroku. Najbardziej ucierpieli reemigranci z Francji, którzy zostali oskarżeni o tworzenie siatki szpiegowskiej. W głównym procesie z 1952 r. trzech z aresztowanych skazano na śmierć, sześciu na długoletnie więzienie. Był to najbardziej odczuwalny w Elblągu akt stalinowskiego terroru. Wydarzenie to związane jest z trwającą wówczas nagonką na dyplomatów francuskich, przebywających w Polsce. Zasądzonych kar śmierci nie wykonano, a uwięzionych wypuszczono na wolność w 1956 roku.

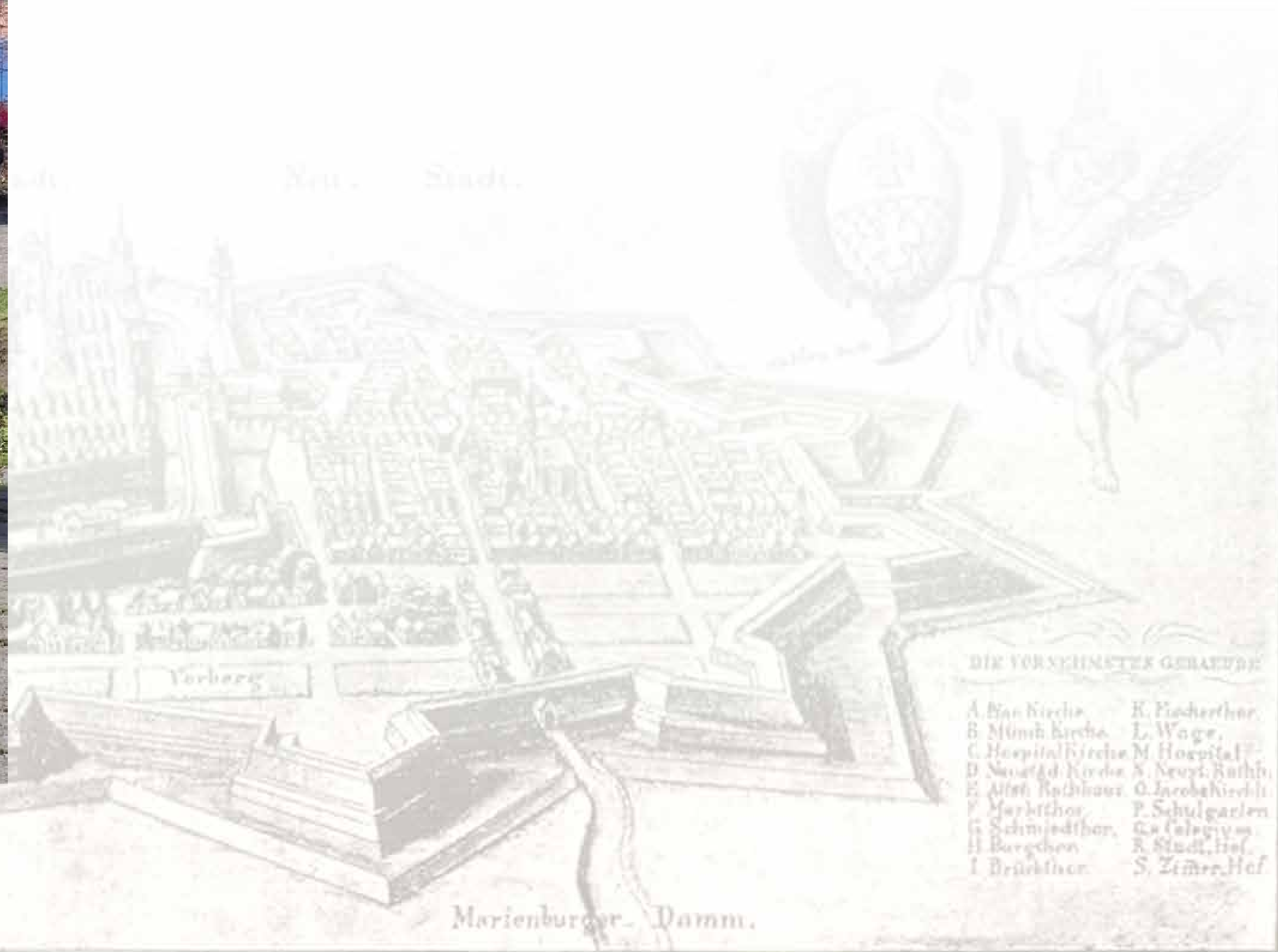
Dywerysanci i szpiedzy wywiadu francuskiego winni podpalenia hali w zakładach im. Świerczewskiego w Elblągu. skazani na śmierć i długoletnie więzienie

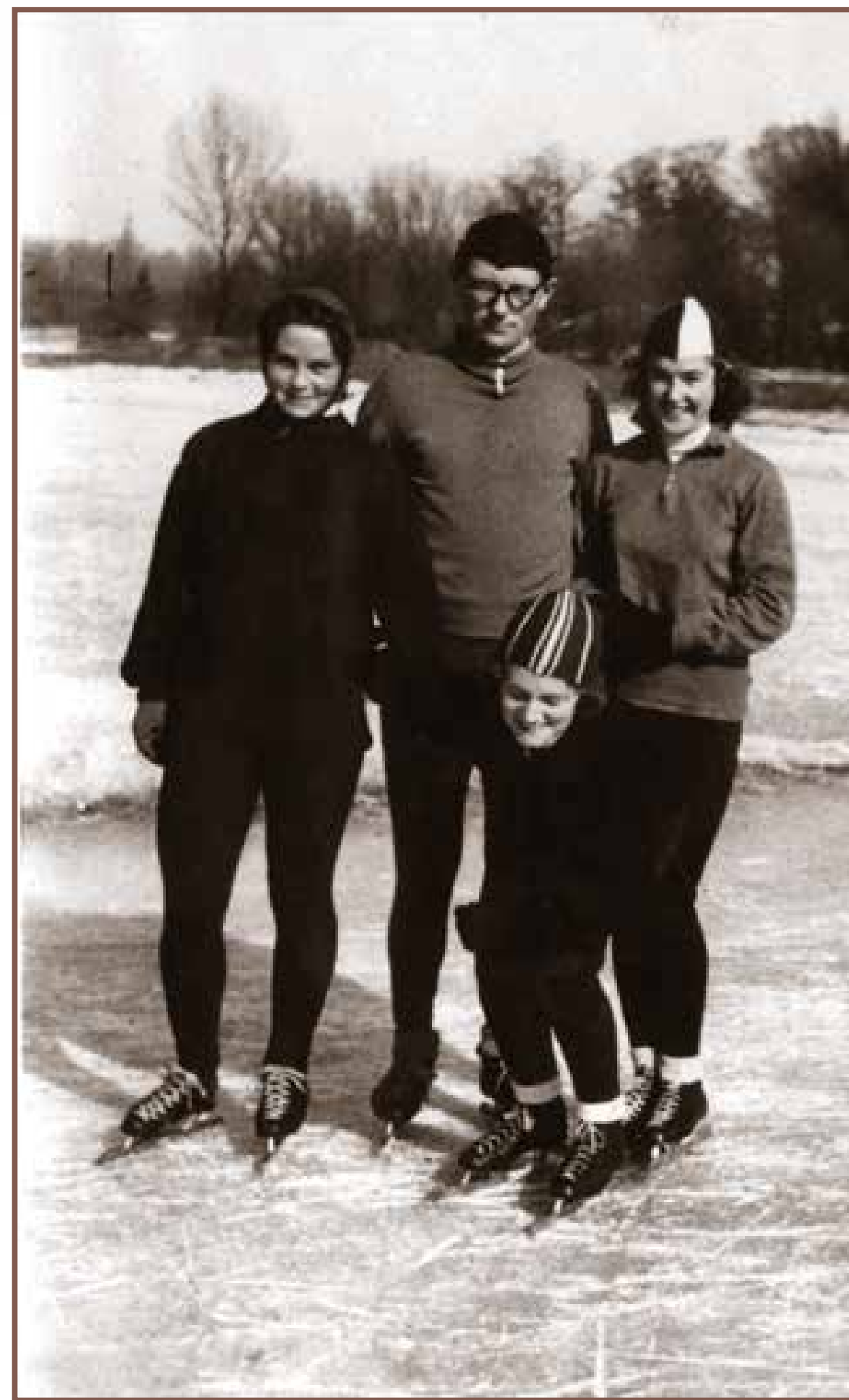
Przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Gdańsku odbył się proces członków bandy szpiegowsko - dywersyjnej: Jean Bastarda — obywatela francuskiego, agenta wywiadu francuskiego, Alojzego Janasiewicza — b. najemnika Legii Cudzoziemskiej i mordercy patriotów wietnamskich, Bolesława Jagodzińskiego — b. żołdaka Wehrmachtu i notorycznego kryminalisty, Bolesława Bobulisa — szpiega wyszkolonego we Francji, Edwarda Dawidowicza — również kryminalisty oraz Andrzeja Skrzecińskiego, Adama Baalsy, Stefana Czyży i Józefa Olejniczaka.

Pożar, który powstał na skutek podpalenia, niemal doszczętnie zniszczył całą halę.

(Dalszy ciąg na str. 2)

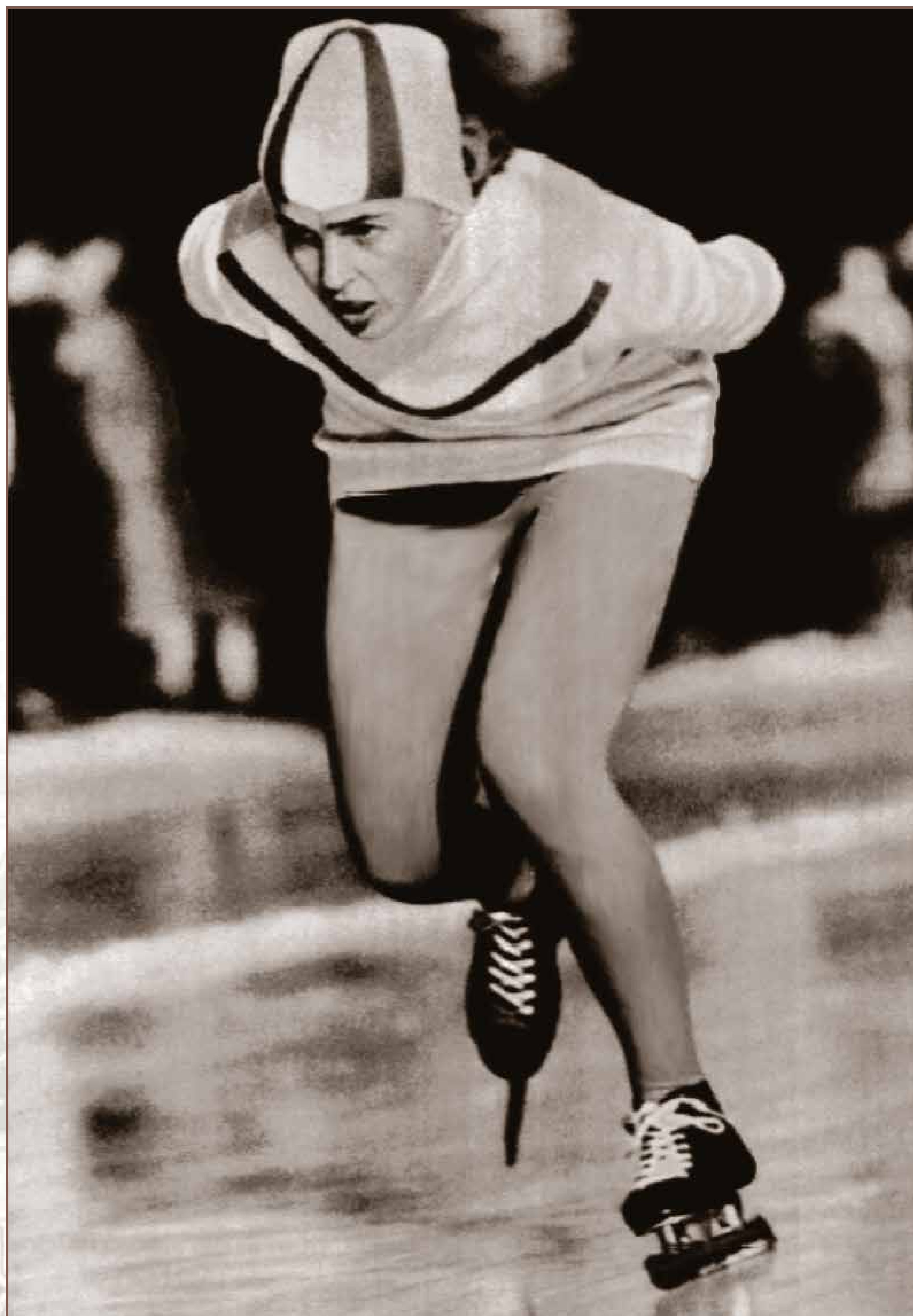
Rząd Faure'a w 1

1960

21 lutego medal olimpijski zdobyła Helena Pilejczyk. Elbląska łyżwiarka szybka wywalczyła go na Zimowych Igrzyskach Olimpijskich w Squaw Valley w Stanach Zjednoczonych. Pilejczyk uzyskała medal brązowy, srebrny zaś Elwira Seroczyńska, wcześniej też reprezentująca Elbląg. Łyżwiarstwo szybkie, rozpowszechnione dzięki pasji trenera, Kazimierza Kalbarczyka, przez wiele lat było znakiem firmowym miasta. Tu też wychowało się wielu mistrzów łyżwiarstwa, jak Erwina Ryś-Ferens, Włodzimierz Waś czy Mariusz Maślanka. Elbląg reprezentowała też dzisiejsza trenerka kadry narodowej kobiet, Ewa Białkowska.

Die Speicher

Impressum des in a. d. H. per Jacobum Hoffmannum Geometrum & Architectum

1655.

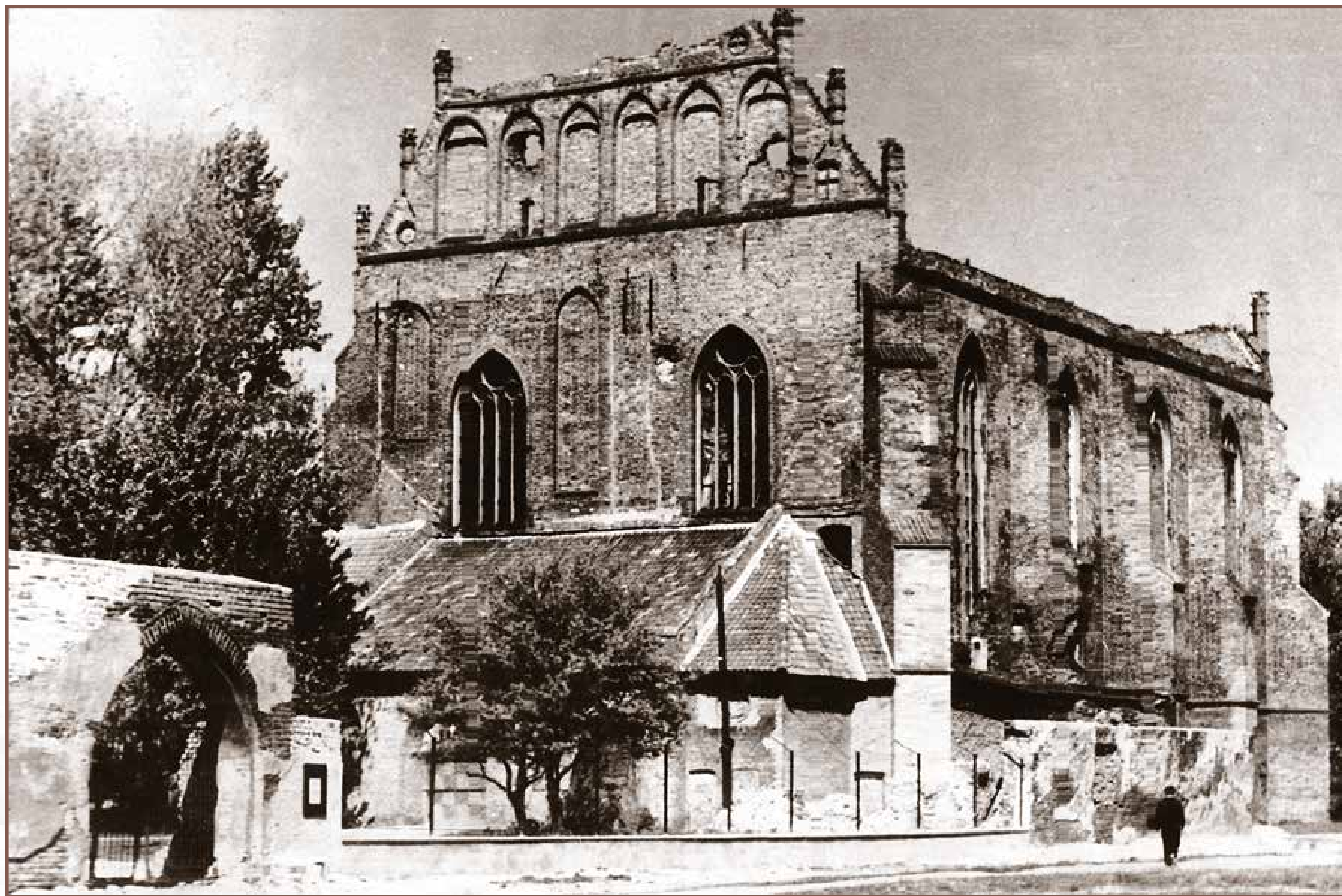
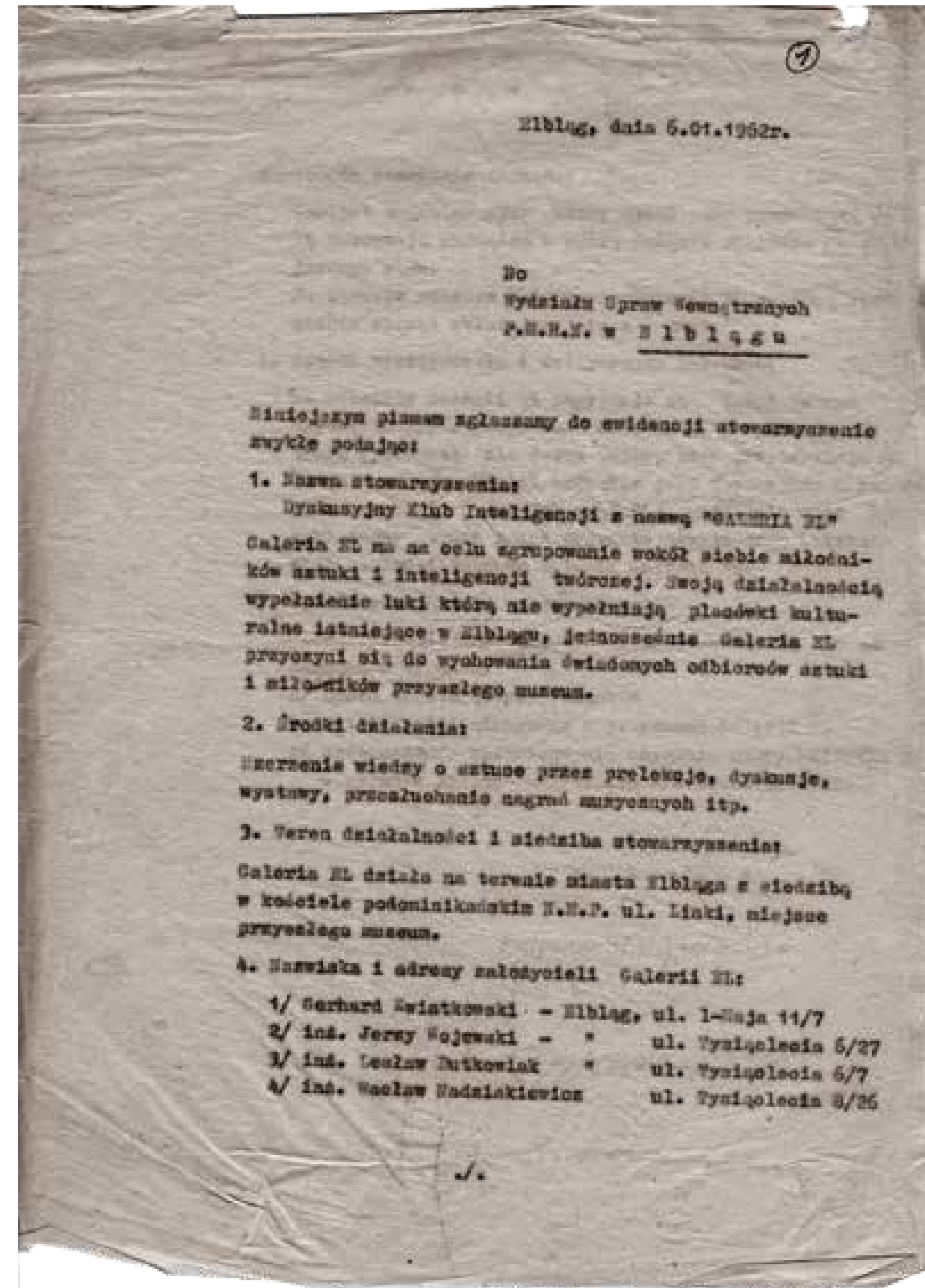
DIE VORNEHMSTEN GERÄTHE

A. Das Kircht.	K. Fischerthor.
B. Mühl Kircht.	L. Woge.
C. Hospital Kircht.	M. Hospital.
D. Neustäd Kircht.	S. Neust. Rathh.
E. Altst. Rathh.	O. Jacobshirch.
F. Markthor.	P. Schulgarten.
G. Schmiedthor.	Ca. Giebig.
H. Borchthor.	R. Städt. Hof.
I. Brückthor.	S. Zimmer. Hof.

Marienburger. Damm.

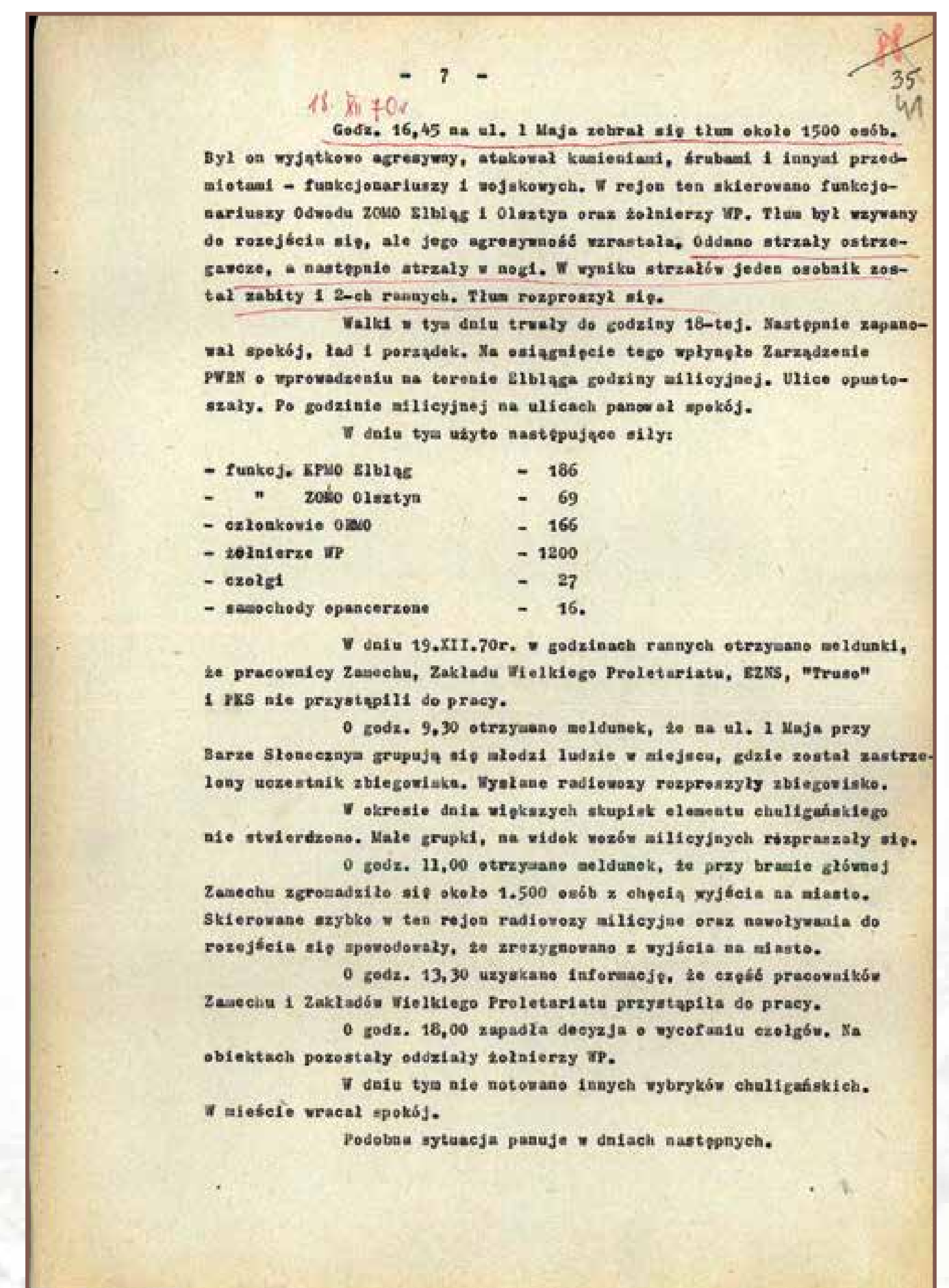
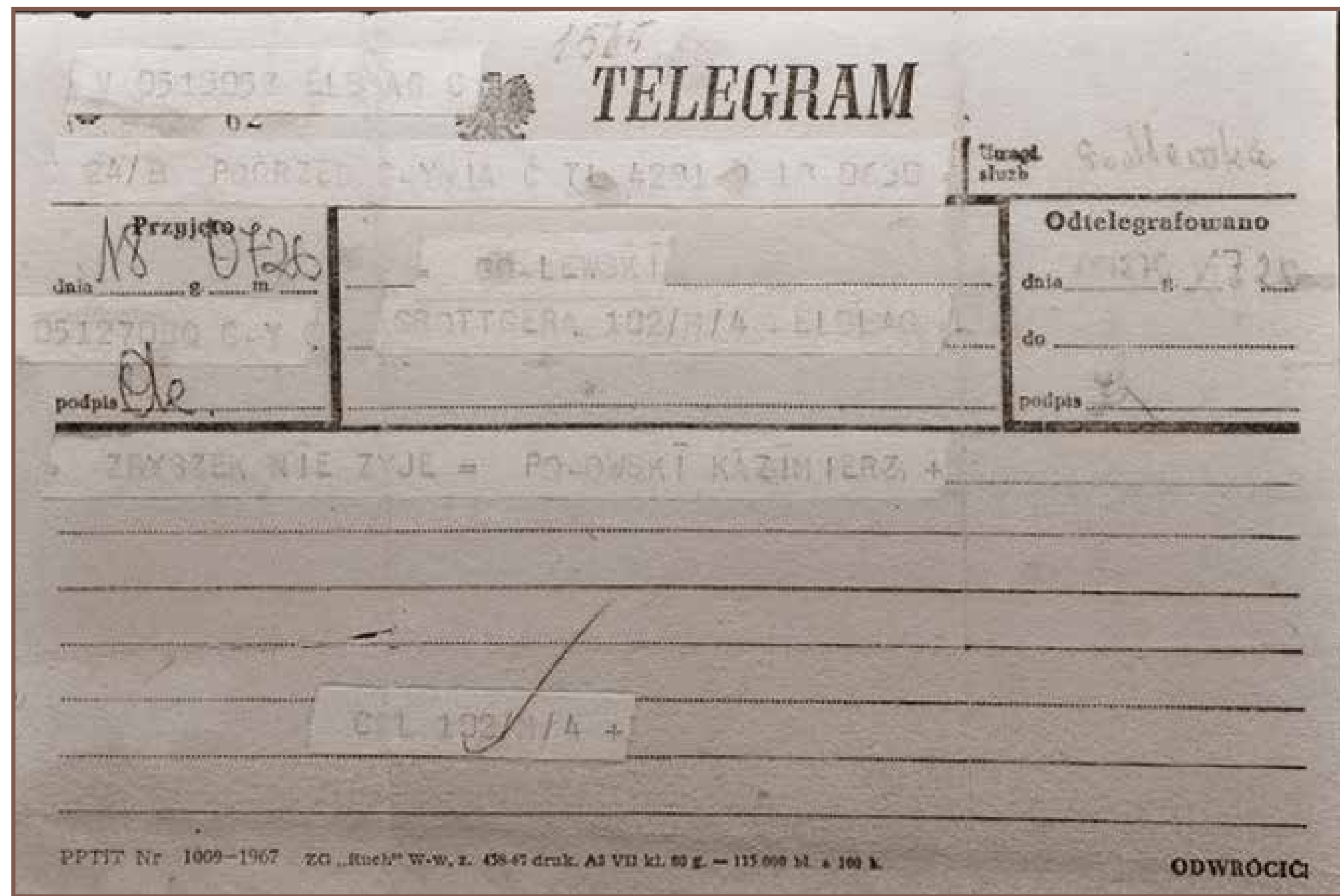
1961

W byłym kościele dominikanów, 24 lipca, Gerard Kwiatkowski i Janusz Hankowski po raz pierwszy wystawili swe prace i był to początek istnienia Galerii EL. Wyjątkowość zapewniły galerie organizowane od 1965 roku Biennale Form Przestrzennych. Pierwsze odwoływało się do konstruktywistycznej idei łączności artystów z robotnikami. Dawało to możliwości organizacji w Elblągu niekonwencjonalnych plenerów w oparciu o mecenat Zakładów Mechanicznych Zamech, skąd pochodził materiał oraz pomoc techniczna przy wykonywanych pracach. Kolejne Biennale Form Przestrzennych ewoluowały, wciąż jednak będąc awangardą polskiej sztuki współczesnej.

1970

18 grudnia na ulicach Elbląga padły strzały. Zginął Marian Sawicz, zastrzelony przez milicjanta przy ul. 1 Maja. Od kilku dni na całym Wybrzeżu wrzało, większość zakładów pracy strajkowała z powodu podwyżek cen żywności. W Gdańsku, Gdyni, Szczecinie i Elblągu trwały zamieszki. Na ulice, by pomóc milicji w stłumieniu rozruchów, wyprowadzono wojsko, w tym jednostki z Elbląga i Braniewa. Na Wybrzeżu zginęło wówczas kilkadziesiąt osób. Było wśród nich jeszcze dwóch elblążan: w Gdańsku Waldemar Rebinin, sanitariusz z karetki pogotowia oraz w Gdyni Zbyszek Godlewski, robotnik portowy, który był pierwowzorem bohatera z „Ballady o Janku Wiśniewskim”. Elbląg jeszcze przez wiele miesięcy był centrum protestów i strajków, ale po tragicznych doświadczeniach grudnia, nie wychodziły one poza mury zakładów pracy.

1975

1 czerwca powołano województwo elbląskie, jako jedno z 49 dużych jednostek administracyjnych w gierkowskiej PRL. Elbląg zyskał status stolicy województwa, splendor i pieniądze na inwestycje, w tym Fabrykę Domów i nowy szpital. 1 stycznia 1990 roku, w wyniku reformy administracyjnej, województwo elbląskie przestało istnieć. Elbląg stał się wówczas miastem na prawach powiatu grodzkiego, otoczonym przez tereny powiatu elbląskiego ziemskiego i przyłączony został do województwa warmińsko-mazurskiego jednego powstających, nowych regionów.

1980

31 sierpnia zakończyły się strajki i powstała nowa reprezentacja narodu, niezależna od rządzącej partii komunistycznej. Był to związek zawodowy „Solidarność”, liczący wówczas 10 milionów Polaków. Elbląg aktywnie uczestniczył w strajkach, jako pierwsza delegacja złożył swe uprawnienia w Stoczni Gdańskiej. Elblążanin, Ryszard Kalinowski został wtedy zastępcą Wałęsy, a region elbląski jako jeden z pierwszych stworzył struktury związkowe. 13 grudnia 1981 r. władzę w Polsce przejęło wojsko, wprowadzając stan wojenny, a „Solidarność” została zdelegalizowana. W obozach internowania znalazło się wtedy ponad stu działaczy z regionu elbląskiego. 3–4 maja 1982 roku doszło w Elblągu do zamieszek, spowodowanych opozycyjnymi obchodami rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja.

APEL

- 1) 1-ego maja bojkotujemy pochód "1-520-majowy" i nie bierzemy udziału w organizacjach przez niego.
- 2) 1-ego maja od godz. 14:00 tej zapalimy świeczki pod Pomnikiem Ofiar Grudnia '70.
- 3) Od 1-ego do 13-ego maja między godz. 13 a 20 (w dni trwania Panoramy i DTW) będziemy na ulicy myli spacerować.
- 4) 3-ego maja w 14:00 w dniu uchwalenia "Konstytucji 3-go maja" składowy kwiaty i zapalimy świeczki pod Pomnikiem Ofiar Grudnia '70.

CDN Tymczasowy Przewodniczący NSZZ "Solidarność" Region Elbląg

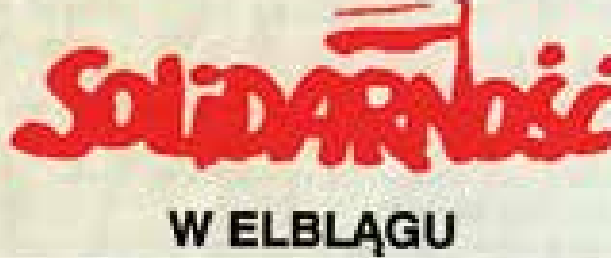
DIE VORSEHNETZ GERÄTDE

A. Das Kirche	K. Fischerthor
B. Mühl Kirche	L. Woge
C. Hospital Kirche	M. Hospital
D. Neustäd Kirche	S. Neust. Rathh.
E. Altst. Rathhauer	O. Jacobskirche
F. Marktkirche	P. Schulgarten
G. Schmiedthor	Ga. (Giebig)
H. Borechen	R. Stadthof
I. Brückthor	S. Zimmerhof

1989

4 czerwca doszło w Polsce do przełomu demokratycznego i częściowo wolnych wyborów. Jednym z parlamentarzystów z województwa elbląskiego został wtedy Jarosław Kaczyński, późniejszy premier RP. Po wyborach czerwcowych nastąpił korowód zmian, prowadzących kraj do suwerenności. Dla Elbląga oznaczało to nie tylko swobody demokratyczne, ale też zmiany właścicielskie tutejszego przemysłu – w najbliższych latach sprywatyzowano „Zamech”, który przeszedł w skład grupy ABB, z Zakładów Piwowsarskich powstała spółka Elbrewery i zrewolucjonizowała rynek polski piwa, zaś Zakłady Armatury Samochodowej Polmo znalazły partnera w koreańskim Hanyang, kooperującym z Daewoo. Pierwsze lata zapowiadały dobrą pracę i dostatek dla elblążan.

KOMITET OBYWATELSKI

Kandydaci na senatorów z województwa elbląskiego ANTONI HENRYK BOROŃSKI

Technik-mechanik, lat 52, żonaty, ma dwóch synów, starszy jest księdzem, młodszy studentem Politechniki Gdańskiej. Pochodzi z rodziny chłopskiej. W 1965 roku, po skończeniu Technikum Mechanicznego, przyjechał do Elbląga i podjął pracę w ZAMECH-u jako robotnik. Stopniowo ewoluując, został kierownikiem swojego wydziału, mimo że uprzednie wykształcenie do PZPR. W grudniu 1970 roku poparł strajk robotniczy. W latach 1980-81 był wiceprzewodniczącym Komitetu Zakładowego „Solidarność” w ZAMECH-u, członkiem Zarządu Regionu i delegatem na Krajowy Zjazd „Solidarność” w Gdańsku. Stan wojenny zastał go w szpitalu, z którego, zagrożony internowaniem, uciekł. Przez kilka miesięcy ukrywał się, a następnie organizował podziemną działalność Związku i pomoc materialną dla rodzin internowanych i uwolnionych, za co był represjonowany. Obecnie jest doradcą Tymczasowej Młodzieżowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” Regionu Elbląskiego oraz sekretarzem Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” Województwa Elbląskiego. Czuje się silnie związany ze środowiskiem robotniczym, z którego mandatu otrzymał nominację na kandydata na senatora. Interesów jego środowiska będzie zawsze bronił w miarę swych sił. Powoław pochodzi

z rodziny chłopskiej, zna dobrze również problemy wsi i chce być także rzecznikiem jej interesów, a zwłaszcza troszczyć się o dobro gospodarstw rodzinnych.

Wobec swych wyborców zobowiązuje się też dbać o poprawę stanu zdrowotnego społeczeństwa polskiego, o lepsze wyposażenie służby zdrowia w sprzęt medyczny i lekarstwa, o godziwe zarobki dla lekarzy i pielęgniarek, o budowę nowych szpitali. Zobowiązuje się też doprowadzić do podjęcia – w prawdziwie partnerskiej współpracy z władzami radzieckimi – działań zmierzających do zapobieżenia błędzie ekologicznej na Zalewie Wiślanym.

Zdaje sobie sprawę z popularności w regionie elbląskim programu Lecha Wałęsy, obejmującego wytrwałą i nieugiętą walkę o wolność, pokój, godność, i demokrację. Zawsze podzielał ten program Lecha i będzie go popierał i realizował w przyszłości. Antoni Boroński jest symbolem trwania „Solidarność” na Ziemi Elbląskiej.

Z PROGRAMU WYBORczego KOMITETU OBYWATELSKIEGO „SOLIDARNOSC”

„Każdy Polak ma prawo do życia w zdrowym środowisku. Zaprzęmy nadzwyczajną poparły sytuacji na obszarach zagrożenia ekologicznego. Aby trucizna przetrwała, trzeba stworzyć nowy system kontroli i kar. Trzeba zlikwidować lub unowocześnić szkodliwe zakłady. Komisja społeczna w tej dziedzinie i uszy ekologiczne powinny być wspierane i szanowane przez państwo. Sprzedaliśmy się prognozowi energetyki jądrowej w jego obecnej postaci. Przeciwnie naszymi interesami będzie racjonalne i oszczędne gospodarowanie zasobami naturalnymi kraju.../..

Dotychczasowy system służby zdrowia, aby każdy człowiek mógł otrzymać niezbędne leki, zabiegi i opiekę. Składki gromadzone przez ZUS muszą być wydzielone wyłącznie na świadczenia dla ludności, a nie wspomaganie budżetu państwa. Człowiek zapewnił godziwe zarobki pracownikom służby zdro-

wa i warunków dla opieki nad chorymi. Będziemy się domagać przywrócenia samostanowienia lekarzy, ograniczenia biurokracji i zniesienia nomenklatury partyjnej w służbie zdrowia. Niezbędny jest interwencyjny, narytmistyczny import leków i sprzętu medycznego oraz środków higieny. Niezbędny jest również skuteczny i społecznie akceptowany program walki z alkoholizmem i narkotykami.”

JAROSŁAW KACZYŃSKI

Prawnik. Urodził się w 1946 roku w Warszawie w rodzinie inteligentnej o starych tradycjach patriotycznych. Ojciec jego rodzice byli żołnierzami Armii Krajowej. Studiował na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie uzyskał tytuł doktora prawa. W marcu 1968 r. uczestniczył w wyjazdach studenckich na swoją uczelnię. W roku 1976 uzyskał tytuł doktora, następnie pracował jako adwokat i wykładał w latach Uniwersytecie Warszawskim w Dziejach i Sądach. W roku 1975 brał udział w protestach przeciwko zmianom Konstytucji PRL.

W latach 1976-77 z ramienia Komitetu Obrony Robotników pomagał represjonowanym robotnikom w Płońsku, a następnie był współpracownikiem Biura Interwencyjnego KOR, prowadząc sprawy o nadużycia władzy adwokat i wykładał w latach Uniwersytecie Warszawskim w Dziejach i Sądach. W roku 1980 współpracował strajki w Wroclawiu. Następnie był doradcą władz regionalnych „Solidarność” w Warszawie i Biadym, uczestniczył w pracach I Zjazdu „Solidarność”, gdzie był współautorem programu Samorządnej Rzeczypospolitej.

W stanie wojennym współpracownik struktur podziemnych (pism niezależnych od 1982 r. – członek Komitetu Helsińskiego). Od 1983 r. współpracownik Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej „Solidarność”, następnie kierownik jej Biura społecznego politycznego, zaś od 1987 roku – jeden z czterech sekretarzy Krajowej Komisji

Wykonawcą. Aktywny uczestnik strajków w Stoczni Gdańskiej w maju i sierpniu 1968 r. Uczestnik rozmów Otwartego Stołu w sprawach politycznych i prawnych. Członek Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” przy Lechu Wałęsie.

W Senacie Jarosław Kaczyński zamierza wystąpić o nową Konstytucję i walczyć o następę, tym razem prawdziwie demokratyczną wybory, o prawdziwą równość wszystkich obywateli PRL, o to by Polska stała się państwem silnym, ale praworządnym. Wobec swych wyborców zobowiązuje się znaleźć możliwości aktywizacji gospodarczej i kulturalnej regionu przez odskokowanie portu elbląskiego i uruchomienie autostrady do Kołoweck. Zobowiązuje się też zająć sprawą katastrofy ekologicznej regionu im. in. Zalewie Wiślanym.

a orzekający sędziów i sądy być niezależni. Prokuratura winna być podporządkowana Ministerstwu Sprawiedliwości. Kolejne do sporu wykreślić muszą być stworzone, a prawo do postawienia człowieka wolności może być jedynie w ryłkach sądu. Należy odpołtynić miłość obywatelską, która winna służyć ochronie życia, wolności i mienia obywateli. Będziemy czynić i uparcie reagować na wszelkie nieprawidłowości i naruszanie praw obywateli.”

Kandydat na posła EDMUND KRASOWSKI

Ma lat 34, jest z zawodu astronomem, pochodzi z Elbląga. Studiował na Uniwersytecie Warszawskim. Po uzyskaniu w 1978 roku magisterium z astronomii pracował we Fromborku. Tuż przed wprowadzeniem stanu wojennego powołał z zagranicy gdzieś podał swe zawodowe kwalifikacje i włączył się w podziemną działalność „Solidarność” w Elblągu. Był tymczasowym przewodniczącym NSZZ „Solidarność” regionu elbląskiego (prezidentem „Marek”), organizował kolportaż prasy i wydawnictw niezależnych. Jednocześnie pracował jako nauczyciel w Elblągu, Starym Polu i Malborku (podobnie miał związek pracy w szpitalu w województwie elbląskim). Za swej działalności był kilkakrotnie aresztowany. W lutym 1989 roku, wspólnie z działaczami przy kościele św. Mikłaja cykl spotkań z wybitnymi twórcami, pracownikami naukowymi i działaczami „Solidarność”, które miały służyć zastraszaniem. W 1987 roku ożenił się i zamieszkał w Gdańsku, co jednak nie przeszkodziło mu utrzymywanie ścisłych związków ze swym rodzinnym miastem.

Jakiż zostanie wybrany posłem do Sejmu, chciałby działać na rzecz zapewnienia kontroli społeczeństwa nad gospodarką na poziomie lokalnym i krajowym.

Z PROGRAMU WYBORczego KOMITETU OBYWATELSKIEGO „SOLIDARNOSC”

„Będziemy się domagać zmian stosunków własnościowych. Tworzyć należy podstawy prawne prywatyzacji lub rzeczywistego uposażenia. Dotychczasowy majątek państwowy należy w znacznym zakresie przekazać, sprzedać lub wydzierżawić miastom i gminom, przedsiębiorstwom, tworząc spółki z udziałem kapitału społecznego i prywatnego. Państwo nie powinno bezpośrednio prowadzić działalności gospodarczej. Proces uwłaszczania i prywatyzacji mienia państwowego musi być prowadzony według jasnych i sprawliwych zasad bez przywilejów, aby nie spowodował się to do uwłaszczania nomenklatury.../..

Reforma gospodarcza powiodła się tylko wtedy, gdy usunie się instytucje i mechanizmy, które ją hamują. Dlatego domagamy się usunięcia nadzgodnych szczebli nad przedsiębiorstwami. Trzeba umożliwić centrum gospodarstwu ingerowanie w działanie przedsiębiorstwa, zlikwidować instytucje organów zarządczych, wspólnoty i przedsiębiorstwa eksploatacji węgla w górnictwie, wszelkie centralne i powołane struktury społeczne.”

1999

6 czerwca, podczas pielgrzymki Jana Pawła II do Ojczyzny, papież odwiedził też Elbląg i odprawił mszę św. dla pielgrzymów na tutejszym lotnisku. Obok powagi homilii o sercu Jezusa, papież pozwolił sobie również na żarty i wspomnienia z kajakowych wypraw po Kanale Elbląskim. Wcześniej ważnym wydarzeniem było powołanie Diecezji Elbląskiej, co stało się 1992 roku. Pierwszym biskupem elbląskim został ks. Andrzej Śliwiński, a staromiejski kościół św. Mikołaja był wtedy podniesiony do rangi katedry.

**DIECEZJA
ELBLĄSKA**

KARTA UCZESTNICTWA
w uroczystym spotkaniu z Ojcem Świętym Janem Pawłem II
Elbląg, lotnisko, dnia 6.06.1999 r. Godz. 15³⁰
godz. 15³⁰ - Msza Święta
godz. 17³⁰ - Nabożeństwo ku czci
Najświętszego Serca Pana Jezusa

zajmowanie miejsc w sektorach do godz. 14³⁰

Sektor **5 D** żółty Niniejsza karta wstępu jest bezpłatna

MIEJSCE WIZYTY APOSTOLSKIEJ OJCA ŚWIĘTEGO

LEGENDA

- ulice
- GRUNWALDZKA
- ulice - trasy piesze
- SKRZYDLATA
- trasa przejazdu Ojca Świętego
- linia kolejowa
- sektor dla niepełnosprawnych
- 1 A** oznakowanie sektorów

UWAGA
jedynie wejścia do sektorów znajdujących się wewnątrz trasy przejazdu Ojca Świętego

strzałki kierunkowe

sanitariaty

punkty medyczne

parkingi autobusowe

1 A oznakowanie sektorów

Morliny

06.06 ELBLĄG 1999

DIE VORGENOMMENEN GERÄTE:

A. Das Kirchlein	K. Fischerthor
B. Mühlkirche	L. Woge
C. Hospitalkirche	M. Hospital
D. Neustädtkirche	N. Neust. Rathh.
E. Altst. Rathh.	O. Jacobskirche
F. Marktkirche	P. Schulgarten
G. Schmiedthor	Q. Collegium
H. Borechen	R. Stadthof
I. Brückthor	S. Zimmerhof

2014

Od czasu wejścia Polski do Unii Europejskiej, przy wykorzystaniu międzynarodowych funduszy trwa modernizacja infrastruktury miejskiej. Wśród zrealizowanych inwestycji, znajdują się w ostatnich latach, m.in. Elbląski Park Technologiczny, Ratusz Staromiejski, trwa przebudowa głównych ulic miasta. Jednocześnie Elbląg doszedł do granicy możliwości finansowych i po zmianie władz w wyniku referendum, rozpoczął wielkie oszczędzanie.

Opracowali: Wiesława Rynkiewicz-Domino i Tomasz Gliniecki z Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Elblągu.

Pomoc w doborze ilustracji – Piotr Adamczyk.

Realizacja – Urząd Miejski Elbląg

Ilustracje z kolekcji Muzeum Archeologiczno-Historycznego, Centrum Sztuki Galeria EL, Biblioteki Elbląskiej oraz zbiorów prywatnych. Współpraca: Paulina Brandt, Magdalena Pisarska – ZSTH w Elblągu.